

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

INSTITUT POLITOLOGICKÝCH STUDIÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Terorismus jako metoda prosazování politických cílů
v etnicko-regionálním konfliktu: srovnání baskického a
severoírského příkladu.**

Michal Čulík

Konzultant: PhDr. Malvína Krausz Hladká

Praha 2008

Tímto prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně. Všechny zdroje, ze kterých jsem vycházel, jsou uvedeny v bibliografickém záznamu a jejich použití je v textu řádně označeno.

Obsah

Úvod.....	4
1 Vznik a pozadí konfliktů.....	8
1.1 Baskicko.....	8
1.2 Severní Irsko.....	10
1.3 Srovnání.....	13
2 Charakteristika organizací.....	15
2.1 Vznik a vývoj organizací na pozadí konfliktů.....	15
2.1.1 Historický vývoj organizací.....	15
2.1.1.1 ETA.....	15
2.1.1.2 IRA.....	22
2.1.2 Ideologicko-politický vývoj organizací.....	28
2.1.2.1 ETA.....	28
2.1.2.2 IRA.....	30
2.1.3 Srovnání.....	33
2.2 Organizační struktura a provázanost s regionálním politickým systémem.....	35
2.2.1 Organizační struktura.....	35
2.2.1.1 ETA.....	35
2.2.1.2 IRA.....	37
2.2.2 Provázanost s regionálním politickým systémem.....	38
2.2.2.1 ETA.....	38
2.2.2.2 IRA.....	41
2.2.3 Srovnání.....	42
2.3 Užití teroristických prostředků.....	44
2.3.1 ETA.....	44
2.3.2 IRA.....	47
2.3.3 Srovnání.....	51
3 Souhrn a celkové srovnání.....	54
Závěr.....	58
Resumé.....	60
Zdroje.....	61
Schválený projekt práce.....	64

Úvod

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybral téma „Terorismus jako metoda prosazování politických cílů v etnicko-regionálním konfliktu se srovnáním baskického a severoirského příkladu.“ Budu se tedy věnovat specifickému jevu příznačnému pro konflikty v oblastech severních cípů Španělska a Irska - terorismu, který k nim v posledních několika desetiletích neodmyslitelně patří, a jeho jednotlivým aspektům.

Oba konflikty, jenž za sebou zanechaly tisíce obětí, několikanásobně vyšší počty zraněných a nevyčíslitelné škody, nejen svou délkou, ale i rozsahem vybočují z delší řady zón napětí s etnicko-regionálním podtextem v jiných státech či regionech, na které jinak historie Evropy není chudá. Pro národní státy, v jejichž rámci ke konfliktům docházelo, tedy Španělsko a Velkou Británii, znamenaly kromě značného nebezpečí v podobě narušení jejich teritoriální homogenity i dlouholeté stigma v očích vlastních obyvatel, pošramocený obraz v zahraničí a navíc také často neblahé odezvy na vnitropolitické scéně. Vedle značného zájmu ze strany médií, pro které jsou násilí a utrpení provázející konflikty všech typů vždy vděčným tématem zaručujícím vysokou sledovanost, se dění v Baskicku a Severním Irsku stalo objektem širokého zájmu vědeckých kruhů v celosvětovém měřítku, nabízejícím materiál pro zkoumání v mnoha oblastech nejen sociálních věd. Jedná se tedy jednoznačně o zajímavé téma, které svou mnohostranností a rozsahem nabízí nejen mnoho prostoru pro pozorování, ale zároveň může být zdrojem i pro pochopení, poučení a případně řešení podobných konfliktů v přítomnosti i budoucnosti.

Hlavními představitelkami konfliktů v Baskicku a Severním Irsku na straně radikálně nacionalistických separatistických proudů a zároveň nositelkami teroristického boje jsou v dějinách Evropy nejdéle působící organizace Euskadi Ta Askatasuna a Irish Republican Army, spolu s některými svými odnožemi vzniklými jejich štepením. Ve všech případech (tedy i včetně níže zmíněných odnoží) se jedná o organizace definované jak Radou EU (Council Common Position 2005/847/CFSP), tak ministerstvem zahraničí USA (US Department of State List of Foreign Terrorist Organizations), jako teroristické. Z teoretického hlediska budu pro potřeby práce vycházet z definice politického terorismu od českého autora M. Strmisky, který ho pojímá jako „politicky motivovanou a zdůvodňovanou metodu (způsob, strategii) víceméně systematického používání násilí (nejčastěji ozbrojeného násilí, záměrně nerespektujícího válečné konvence), jejímž hlavním cílem je dosažení určitého zamýšleného psychického efektu svým dosahem obvykle překračujícího okruh přímých obětí či svědků útoků, efektu, vzhledem k jehož

předpokládanému politickému významu je bezprostřední fyzický účinek násilné akce druhořadý.¹ Z tohoto pohledu je činnost obou organizací, jimiž se ve své práci budu zabývat, v souladu s onou definicí a lze je tedy označit jako teroristické nejen z formálního hlediska (na základě kritérií výše zmíněných seznamů), ale i z hlediska teoretického.

Pro upřesnění je potřeba uvést, že u obou konfliktů se budu věnovat majoritním představitelkám ozbrojeného boje, v jejichž taktickém arzenálu bylo i užití teroristických prostředků a to v období od znovueskalace konfliktů v daných oblastech (konec 50.let - ETA, resp. 60.let - IRA) do současnosti. V případě ETA tak půjde zejména o odnož ETA „militar“ (dále ETAm) vzniklou rozštěpením původní organizace v roce 1974, v případě IRA o organizaci vzniklou roku 1969 rozdělením původní Irské republikánské armády operující v letech 1916 až 1969 a označované jako „Provisional“ IRA (dále PIRA). Kromě nich však bude určitý prostor věnován i jejich dalším odštěpeným frakcím, jednak v rámci popisu historického vývoje výše zmíněných organizací, ale i kvůli faktu, že se nadále podílely na ozbrojené kampani teroristickými útoky. Půjde o skupiny ETA politico-militar (ETApM) v Baskicku, resp. „Continuity“ IRA (CIRA) a „Real“ IRA (RIRA) v severním Irsku, které v násilí pokračovaly dokonce i poté, co se ho Provisional IRA počátkem nového tisíciletí definitivně zřekla.

Cílem mé práce bude srovnání metod prosazování politických zájmů zmíněnými organizacemi v období od počátku 60. (ETA), respektive 70.let (IRA) dvacátého století až do dnešních dnů v lokálních etnicko-teritoriálních konfliktech v oblastech Baskicka a Severního Irsku. Předpokladem je, že svého konečného politického cíle, získání úplné nezávislosti na národních státech, jichž jsou součástí, dosahují v průběhu konfliktu pomocí specifického nekonvenčního způsobu vedení ozbrojeného boje, jímž je právě terorismus. Ten byl v jejich případě prostředkem hlavním, nikoliv však jediným a s postupem času i méně používaným, v případě PIRA dokonce nakonec zcela opuštěným. Věnovat se proto budu u obou organizací vývoji a četnosti jeho užití, podmínkám užití i jeho praktickým důsledkům. Jak jsem již uvedl, způsob prosazování cílů pomocí teroristických prostředků byl v případě obou organizací způsobem primárním a je tedy jejich spojnicí, v okolnostech užití a mnoha dalších ohledech se však mohou organizace lišit. Otázkou, kterou se ve své práci tedy budu snažit zodpovědět je, zda metody a prostředky prosazování politických cílů, včetně užití teroristického způsobu boje, jsou v případech baskické organizace ETA a severoirské IRA v průběhu času stejné, pokud ano,

¹ Strmiska, Maxmilián. Terorismus a demokracie : pojetí a typologie subverzivního teroristického násilí v soudobých demokraciích. Brno : Masarykova univerzita 2001, str.14

do jaké míry a s jakými výsledky a důsledky. Další otázkou, která s tématem úzce souvisí, je zda aktivity jedné organizace mohly nebo dokonce měly vliv na jednání a chování druhé. Neoddělitelnou součástí srovnání musí být i popis podmínek a okolností provázejících nejen samotný průběh konfliktů, ale i jejich prvopočátky. Nejinak tomu bude i v mé práci. Vedle zmíněného uvedení do kořenů etnicko-teritoriálních konfliktů v Baskicku a Severním Irsku se zaměřím i na faktický popis obou organizací, jejich strukturu, fungování a provázanost s politickým prostředím v regionálním měřítku, tedy charakteristiky potřebné pro zasazení do širšího historického a politického rámce konfliktu, jež je pro zodpovězení hlavních otázek mé práce stejně důležité jako samotné srovnání užití teroristických prostředků. Dále se pokusím i o zodpovězení otázky, kde má původ společný charakteristický rys obou organizací, jímž je značná ideologická vyhraněnost směrem k levici (ve smyslu tradičního politického dělení levice/pravice). Na závěr své práce se na základě shrnutí poznatků a s ohledem na současný stav řešení baskické a severoirské otázky pokusím o pohled do budoucna a vyjádření mého subjektivního názoru na šance dosažení politické shody a stabilního míru v obou regionech.

Vzhledem k délce, rozsahu a významu obou konfliktů existuje k danému tématu velké množství zdrojů, ať už publikací, statistik či jiných materiálů, z kterých ve své práci mohu vycházet. Primárním zdrojem mi tedy budou monografie různého data a místa vydání v anglickém, španělském a českém jazyce, pokrývající nejdůležitější aspekty obou konfliktů od jejich prvopočátků až téměř do současnosti. Doplňující údaje, statistiky a nejaktuálnější informace týkající se tématu budu dále čerpat z internetových zdrojů jak oficiálního rázu (stránky státních institucí) tak neoficiálního (vědecké databáze, média aj.). Nedílnou součástí budou i encyklopedie a souborná vědecká díla, z kterých budu čerpat potřebné teoretické podklady a dodatečné informace.

Z metodologického hlediska budu ve své práci užívat zejména komparativní metody a částečně i historické analýzy.

Struktura práce bude uzpůsobena jejímu cíli, jímž je zejména (zjednodušeně řečeno) srovnání teroristické činnosti organizací ETA a IRA v etnicko-regionálních konfliktech Baskicka a Severního Irsku a jejich dalších aspektů. Kromě úvodu a první kapitoly věnované přiblížení historie a vzniku samotných konfliktů včetně jejich srovnání bude kapitola druhá pojednávat již o jednotlivých charakteristikách organizací, podle čehož také bude pojmenována. Jednotlivé podkapitoly se budou zabývat: vznikem a vývojem organizací na pozadí konfliktů (podkapitola 2.1), organizační strukturou a provázaností s regionálním politickým systémem (podkapitola 2.2) a užití teroristických prostředků

(podkapitola 2.3). Podkapitola 2.1 bude dále rozdělena na dílčí části věnované historickému a ideologicko-politickému vývoji organizací. Všechny podkapitoly budou za účelem větší přehlednosti členěny na části příslušející vždy každé ze dvou organizací a následnému srovnání. Obsahem třetí a poslední kapitoly bude souhrn a celkové srovnání tematických podkapitol se snahou o zodpovězení otázek stanovených v úvodu. Poslední součástí práce bude závěr. Jeho náplní bude na základě shrnutí předchozích tematických částí a s ohledem na nejaktuálnější dění v konfliktních oblastech vyjádření osobního názoru na perspektivy dosažení míru a stability.

Nakonec bych rád uvedl, že vůči schválenému projektu bude konečná verze práce obsahovat mírnou změnu struktury. V druhé kapitole se původně samostatná tematická podkapitola s názvem „Další charakteristika organizací“ stane součástí podkapitol „Vznik a vývoj organizací na pozadí konfliktů“ a „Provázanost s regionálním politickým systémem“, v jejichž rámci bude přejmenována na „Ideologicko-politický vývoj organizací“ a „Organizační struktura a provázanost s regionálním politickým systémem“. Nebude se tak jednat o změnu obsahovou, nýbrž čistě formální.

1 Vznik a pozadí konfliktů

1.1 Baskicko

Ačkoliv je baskický nacionalismus jevem vcelku moderním, objevuje se teprve koncem devatenáctého století, i on se odkazuje na dalekou minulost a je úzce spjat s historií baskického regionu. V případě snah o potvrzení baskické národní identity, etnické jedinečnosti a tradice historické svébytnosti nabylo vědecké bádání v daleké minulosti významu, jenž těžko hledá ve světě obdoby. V mnoha případech se určité skupiny lidí, ať už etnické menšiny nebo celé populace, dovolávají své minulosti za účelem ospravedlnění svých emancipačních snah, nicméně v málokterém z nich se argumenty týkají historie tak vzdálené.² I přes často úporné snahy o vědecké vysvětlení původu a vymezení baskického etnika, jeho jazyka a kultury však zůstávají mnohé důležité otázky nezodpovězeny. Ačkoliv se doposud nepodařilo vědecky doložit výlučnost tohoto etnika v evropském kontextu z hlediska jeho výjimečně dlouhé existence na daném území (některé teorie hovoří až o 9 tisíc lety př.n.l) nebo rozdílné lidské fyziognomie, je zjevné, že se jedná o národ, „který úspěšně vzdoroval pohlcení řadou dobytých sousedních kultur a který si i přes ztrátu politické samostatnosti uchoval nejen jedinečný jazyk a materiální kulturu, ale i charakteristickou fyzickou identitu, jež Basky odlišuje od ostatního lidstva“.³ Výše zmíněné snahy o prokázání vlastní jedinečnosti a odlišnosti od zbytku španělského obyvatelstva jsou pak důležité zejména v nacionalistické argumentaci pokoušející se o formulování svého boje za nezávislost jakožto střetu národů.

Svou svébytnost si Baskicko zachovalo zejména díky své relativní odlehlosti a rurálnímu charakteru osídlení, kde typickými útvary byly až do příchodu industrializace menší zemědělské usedlosti s dědičným vlastnictvím a osady, udržující v místních obyvatelích ducha nezávislosti a tradicionalismu.⁴ Baskové sami sebe vždy vnímali jako „vyvolený“ národ, jenž od dávných věků žije v souladu s demokratickými samosprávnými principy. Důležitou roli v historii baskického regionu hrály již od středověku (pravděpodobně zhruba od 12. století) tzv. Fueros, neboli výsady v podobě zákonů

² Collins, Roger. Baskové. Praha: Lidové noviny 1997, str.5

³ Collins, Roger. Baskové. Praha: Lidové noviny 1997, str.7

⁴ Chalupa, J.: „Los vascos siguen luchando. Las peripecias históricas del nacionalismo vasco“. In: Romanica Olomucensia VII, Philologica 71, AUPO. Olomouc 1998, str.217

deklarované kastilskými panovníky pro baskický lid.⁵ V rámci fueros byl Baskům garantován jistý stupeň politické samosprávy, ale zahrnovaly i specifické daňové úpravy, vyjmutí Basků z odvodů do španělské armády a mnoho dalších výhod.

Počátek baskického nacionalismu jako takového je spojen s karlistickými válkami devatenáctého století, neboť vítězná strana v boji o španělské nástupnictví - představitelé liberálního politického proudu, místní privilegia Basků obsažená ve „fueros“ nejdříve omezila, aby je pak roku 1876 s nástupem obnovené liberální monarchie definitivně zrušila. V reakci na to se objevuje hnutí tzv. fueristů, jejichž snahou bylo prosazení opětovného zavedení tradičního systému privilegií a znovunabytí teritoriální autonomie. Se zrušením tradičních výsad a celoevropským šířením romantických idejí nacionalismu a národnostního sebeurčení se v druhé polovině devatenáctého století objevil ještě jeden prvek, který dal vzniku a rozšíření baskického nacionalismu zásadní impuls. Tím byla velká vlna nebaskického obyvatelstva, které se do industrializujícího se regionu, zejména provincie Vizcaya, mohutně stěhovalo. Osobou, která jako první veřejně artikulovala baskické snahy o ochranu svébytné kultury a tradic proti novým vlivům spolu s politickou emancipací byl Sabino Arana y Goiri, zakladatel strany PNV, Partido Nacionalista Vasco (1895). Hlavní ideou nové strany tak, jak ji autor definoval, bylo rozlišení mezi „baskickou“ a „latinskou“ rasou a obhajoba politické nezávislosti první ze zmíněných ve vlastní zemi, pro kterou vytvořil umělý název Euzkadi.⁶ Její ideologie tedy byla spojením propagace baskické národnostní výlučnosti až nadřazenosti s fueristickou nostalgií a budoucí vizí na Španělsku nezávislého státu. Náplní strany byla nejen politická činnost, ale i pořádání kulturních a jiných osvětových akcí k šíření národního povědomí. Rok před svou smrtí v roce 1903 samotný Arana přehodnotil své stanovisko ohledně žádáného vztahu Baskicka ke Španělsku z nezávislosti na širší autonomii, čímž podnítil v rámci strany rozpory mezi zastánci původní varianty a umírněnějšími nacionalisty. I přes svou nepraktickou pozici v rámci španělské politické scény II. republiky, kdy tradicionalistická a autonomistická strana s v té době ještě pevnou vazbou na církev těžko hledala spojení s levicovými stranami, se roku 1936 podařilo Baskicku dosáhnout kýžené autonomie. Bohužel pro budoucí vývoj se tak ale stalo na počátku již vypuklé občanské války a s pomocí levicové madridské vlády, což kromě následných válečných útrap při boji s nacionalisty a konce autonomie po jejich dobytí Bilbao vedlo zejména k poválečné

⁵ Collins, Roger. Baskové. Praha: Lidové noviny 1997, str.234

⁶ Loyer Barbara (2007) Basque nationalism undermined by ETA. Le Monde diplomatique. February 2007 ; <http://mondediplo.com/1998/02/08basque>

diskreditaci baskického nacionalismu v očích nového establishmentu. Za vlády generála Franka v letech 1936 až 1975 se stali Baskové obětmi téměř nepřetržité kulturní represe.⁷ Během další vlny industrializace v období po druhé světové válce do Baskicka směřovaly také další vlny zejména dělnického obyvatelstva, čímž spolu se státní kulturní a politickou represí ještě prohlubovaly baskický nacionalismus. Počátkem padesátých let se pak v tomto zjištěném prostředí objevuje na půdě univerzity v Bilbao zárodek budoucí teroristické skupiny ETA a s ním i nová fáze v historii baskického nacionalismu.

1.2 Severní Irsko

Kořeny severoirského konfliktu sahají daleko do minulosti a jsou nedílně spjaté s historií celého ostrova, především jeho odboje proti britské nadvládě. Za prvopočátek lze považovat zásadní zlom v dosavadním vývoji irských kmenů, kterým byl roku 1168 vpád normanských frankofonních rytířů krále Jindřicha II. na ostrov pod vedením Richarda de Clare, hraběte z Pembroke, vyslaných na podporu jednoho z místních králů v boji o leinsterské království. Ten ve svém dalekosáhlém důsledku znamenal začátek více jak osmi století nejdříve normanské a posléze anglické přítomnosti. Až do 16. století angličtí vládci neuplatnili plnou nadvládu, avšak anglická reformace a odvrácení panovníků od římského katolictví spolu se současným mezinárodním postavením Anglie jakožto probouzející se koloniální velmoci znamenaly probuzení zájmu nejen o absolutní ovládnutí čistě katolického Irska, ale i jeho následnou protestantizaci. Cestou k tomu měla být nejen vojenská tažení, ale i vnější kolonizace obyvateli z Anglie a Skotska. Od 30. let šestnáctého století do poloviny století následujícího na území Irska přesídlilo několik desítek tisíc vojáků/osadníků a svou radikální vyhraněností vůči místním katolíkům tak daly počátek náboženským rozbrojům provázejícím ostrov až do dnešních dnů. Následující dvě století se nesla ve znamení politické, ekonomické i sociální diskriminace rodilých Irů, irských katolíků a presbytariánů (přesídlených v rámci vnější kolonizace ze Skotska), často provázené vzájemnými násilnými střety. Tato diskriminace byla zakotvena v tzv. Trestních zákonech, které významně omezovaly práva všech občanů nenáležících k anglikánské církvi, resp. její odnoži, jíž byla Church of Ireland. Účast irských katolíků v anglické občanské válce na straně sesazeného krále Jakuba II., která skončila roku 1690 dodnes každoročně připomínanou výhrou protestantských vojsk pod vedením Viléma Oranžského

⁷ Collins, Roger. Baskové. Praha: Lidové noviny 1997, str.245

na řece Boyne, důsledné prosazování výše zmíněných represivních zákonů ještě posílila.⁸ Koncem osmnáctého století docházelo k postupnému uklidňování situace, pod vlivem francouzské revoluce a po posílení pravomocí irského parlamentu však došlo k protibritskému povstání, které bylo krvavě potlačeno a vedlo k přijetí zákona o unii mezi Velkou Británií a Irskem roku 1801. To znamenalo na jedné straně ukončení fungování irského parlamentu, nicméně na straně druhé přineslo postupně pozitivní změny v podobě uvolnění občanských svobod. Poslední důležitou občanskou svobodou, které počátkem devatenáctého století (1829) Irové dosáhli, byla možnost kandidovat do britského parlamentu. Významnou součástí politické emancipace Irů devatenáctého století se stal také vznik moderního proudu irského republikanismu, jehož radikální stoupenci organizovaní například v Irském republikánském bratrstvu nebo tzv. Mladoirové stáli u zrodu podzemního hnutí reálného odboje a byli tedy i svým způsobem (ve smyslu dlouhodobě aktivního a organizovaného odboje) předchůdci později vzniklé Irské republikánské armády.

V období let 1886 až 1920 do britského parlamentu směřovaly celkem čtyři návrhy zákonů řešících možnou autonomii Irska v rámci Spojeného království, tzv. Home rule bills, avšak až na poslední z nich buď parlamentem neprošly, nebo zůstaly nenaplněny. Jejich význam pro většinové irské katolíky byl logický, nicméně pro protestantskou menšinu obývající zejména severovýchodní část ostrova, provincii Ulster, byl jejich cíl nepřijatelný. Oproti předchozímu století stoupl jejich počet již na více než jeden milion obyvatel a tvořili tedy celou čtvrtinu současné populace ostrova. Jejich politický vliv byl samozřejmě patrný i v britském parlamentu, kde vytvořili jakožto unionisté svou vlastní frakci a spolu s konzervativci úspěšně zabránili přijetí prvních dvou návrhů. Třetí Home rule act z roku 1914 obsahující návrh politické autonomie v unii se Spojeným královstvím již parlamentem úspěšně prošel, nicméně vypuknutí první světové války jeho naplnění odsunulo. V průběhu války i přes většinovou podporu irského katolického obyvatelstva v boji proti Ústředním mocnostem postupně získával na aktuálnosti požadavek úplné nezávislosti, zejména po nepřiměřeně násilném potlačení tzv. velikonočního povstání v Dublinu roku 1916 a po prosazení nucených odvodů irských branců na západní frontu po německé jarní ofenzívě koncem války. Měsíc po podepsání příměří s Německem v Compiègne a tedy faktickém ukončení války přinesly všeobecné volby ve Spojeném království v prosinci roku 1918 drtivou porážku umírněných irských nacionalistů a výhru

⁸ Frank, Jan. Konflikt v Severním Irsku. Praha : Triton 2006, str.18

radikální strany Sinn Féin, propagující úplnou nezávislost Irska na Velké Británii. V prvním měsíci roku 1919 pak nově zvolení zástupci do britského parlamentu za stranu Sinn Féin svolali revoluční Irský parlament, tzv. První Dáil, vyhlásili deklaraci nezávislosti Irské republiky a tím i nastartovali osvobozovací válku proti Británii. Vojenskou složkou nového státu se stala paramilitární Irská republikánská armáda, ne však totožná s teroristickou skupinou, která později z jejího odkazu čerpala. V roce 1920, tedy zhruba v polovině války za nezávislost, trvající do roku 1921, prošel britským parlamentem Zákon o irské vládě (Government of Ireland Act 1920, poslední z tzv. Home rule aktů), jehož obsahem bylo rozdělení Irska na dvě části – severní a jižní, s politickou autonomií pro obě. Při sjednávání příměří mezi Velkou Británií a zástupci Irské republiky došlo nakonec v roce 1921 k tzv. anglo-irské dohodě, v které definitivně došlo k potvrzení Zákona o irské vládě a tím i rozdělení ostrova, přičemž Severní Irsko mělo tvořit šest z devíti hrabství provincie Ulster (Antrim, Armagh, Down, Fermanagh, Londonderry, Tyrone), na základě Zákona o irské vládě i nadále náležejících Spojeného království, zbylé oblasti Irska připadly nově vzniklému státu přejmenovanému na Svobodný irský stát (Irish Free State), jenž získal statut britského dominia.⁹ S pětiletým zpožděním způsobeným občanskou válkou ve Svobodném Irsku mezi zastánci a odpůrci anglo-irské dohody stanovila hraniční komise složená ze zástupců obou stran v roce 1925 definitivní předěl mezi oběmi nově vzniklými útvary. Výsledek tohoto hraničního dělení, které proti očekávání politiků z Dublinu přičklo Severnímu Irsku i některé oblasti s katolickou většinou (zejm. Fermanagh a Tyrone), se stal ve svém důsledku jedním ze zásadních důvodů sporů v budoucím severoirském konfliktu.

Při pohledu na neklidnou cestu Irska k nezávislosti na Velké Británii a následné rozdělení ostrova je konflikt naplňující zbytek 20.století víceméně pochopitelný, nicméně hluboký antagonismus zakořeněný mezi obyvateli Severního Irska má hlubší kořeny. Již od samého počátku britské přítomnosti v Irsku se vytvářely konfliktní podmínky, v kterých největší roli hrála náboženská nesnášenlivost a na jejím základě vybudovaný systém diskriminace původních irských obyvatel katolického vyznání. Nástroje diskriminace byly nejen oficiálního rázu, jako například již zmíněné Trestní zákony omezující občanské svobody katolíků, ale i neoficiálního rázu, ať už v ekonomickém nebo sociálním životě. Katoličtí obyvatelé byli po staletí svými protestantskými spoluobčany vnímáni jako zaostalejší a chudší, což do velké míry a často i právě kvůli uplatňování diskriminace

⁹ Ivo Šlosarčík. Politický systém Irska. Praha : Sociologické nakladatelství SLON 2007, str.221

platilo. S uvolňováním poměrů v průběhu devatenáctého století se sice sociální postavení katolických obyvatel začalo postupně zlepšovat, nicméně i přesto se přezíravý postoj protestantské menšiny nezměnil. Za situace, kdy jedna sociální skupina (protestanté) neuznávala nárok na sebeurčení druhé, při tom jí vnímala jako méněcennější a na druhou stranu ta druhá (katolická) v průběhu dějin společného soužití neváhala často sáhnout k násilným odvetám a nedávala tak první, menšinové skupině, jasné záruky, že svého postavení v možném společném státě nezneužije, pak konflikt mezi oběma není velkým překvapením.

1.3 Srovnání

Při pohledu na historické kořeny obou konfliktů je patrné, že mezi nimi existují značné rozdíly. Ať už snahy o sebedefinování ve smyslu historického potvrzení vlastní nezávislé identity u obou národů dopadly více (v případě Irsku) či méně (u Baskicka) úspěšně, lze konstatovat, že se jedná o klasické etnicko-regionální konflikty s národními státy na straně jedné a etniky obývajících určitá území pod ony státy spadající na straně druhé. Tato velmi obecná a zjednodušená definice má však významné nedostatky, které vyplývají právě z mnoha rozdílů, které mezi jinak na první pohled podobnými konflikty nesporně jsou. Prvním a zásadním rozdílem je fakt, že oproti Irsku, resp. irskému národu, jenž svou existenci a v určitém smyslu i nezávislost může datovat do doby před příchodem Normanů z britských ostrovů v druhé polovině 12. století, který předznamenal dalších několik století pod cizí nadvládou, v případě Baskicka se snahy o doložení tradice vlastní státnosti včetně definování své etnicity potýkají doposud se značnými problémy. Druhým a velmi důležitým rozdílem je to, že zatímco v případě konfliktu v Baskicku se jedná o snahu určitého nacionalistického proudu o získání absolutní nezávislosti a založení vlastní státnosti, v případě Severního Irsku je sice hlavním motivem také boj určité skupiny za vlastní státnost, k té však vede cesta nikoliv vytvořením nějaké nové, nýbrž skrze spojení s již existující, jíž představuje Irská republika. V obou případech ale samozřejmě hovoříme o cílech radikálně-nacionalistických proudů dvacátého století, jinak zjednodušeně definovaný cíl ve smyslu „jeden národ – jeden stát“ zůstává. Dalším významný rozdíl lze nalézt v aspektu typickým zejména pro konflikt v Severním Irsku, jímž je značné rozdělení společnosti na základě etnického a náboženského klíče. Zatímco v celém Irsku od doby

vnější protestantské kolonizace probíhající po dobu několika století existuje doposud značné napětí mezi oběma tábory (katoličtí Irové vs. protestanté původem z Anglie a také Skotska), v Baskicku i přes významné změny ve složení obyvatelstva způsobené stěhováním pracovních sil z jiných částí Španělska v rámci industrializace konce 19. a 20.století k tak zásadnímu vnitřnímu rozdělení společnosti nedošlo.

Jaký vliv mají zmíněné rozdílné aspekty kořenů obou konfliktů na vývoj v konfliktech samotných, a potažmo tedy i vliv na jednání teroristických skupin, jež jsou předmětem mé práce? Na to se pokusím odpovědět v následujících kapitolách.

2 Charakteristika organizací

2.1 Vznik a vývoj organizací na pozadí konfliktů

2.1.1 Historický vývoj organizací

Vznik konfliktů jsem v krátkosti nastínil v předešlé kapitole, nyní se tedy budu věnovat vzniku a vývoji obou organizací na pozadí konfliktů. Obě se objevují v druhé polovině dvacátého století, přičemž oficiální založení ETA je datováno na 31. července roku 1959, Provisiona IRA potom vzniká rozdělením původní Irské republikánské armády o deset let později, v prosinci roku 1969. Společnou charakteristikou těchto organizací je kromě jejich dlouhého, desetiletí trvajícího fungování, i jejich organizační a ideologická proměna, kterou za onu dobu prošly. Těmto ideologickým a organizačním aspektům ETA a PIRA včetně jejich geneze je věnována druhá část kapitoly, nicméně pro snazší pochopení je potřeba zasadit celkový vývoj nejdříve do historického rámce.

2.1.1.1 ETA

Jak bylo zmíněno na konci předcházející kapitoly, zárodek budoucí skupiny ETA se objevil v padesátých letech minulého století v intelektuálním prostředí univerzity v Bilbau, kde skupina mladých studentů ve snaze o „znovuoživení“ baskického nacionalismu založila skupinu EKIN (z baskičtiny možno přeložit jako „konat“).¹⁰ Toto období bylo charakteristické klimatem násilností a represí, fyzických stejně jako symbolických, namířených ze strany frankistického režimu proti baskickému obyvatelstvu, stejně jako krizí tradičního baskického nacionalismu reprezentovaného stranou PNV a jejími exilovými vůdci, který byl z pohledu mladých a radikálnějších nacionalistů příliš konzervativní, defenzivní a neefektivní, neboť jeho náplní byla dosud jen kulturní a osvětová činnost.¹¹ Nově vznikající uskupení mohlo zároveň již do určité míry čerpat

¹⁰ Elorza A., Garmendia J.M., Jáuregui G. La historia de ETA. Madrid : Temas de Hoy 2006, str.185

¹¹ Llera, Francisco. ETA: ejército secreto y movimiento social. Madrid: Centro de Estudios Constitucionales 1992, str.161

z předchozích radikálně nacionalistických předválečných skupin Aberri a Jagi-Jagi, kromě toho již někteří z členů měli i osobní zkušenost s frankistickým represivním aparátem z počátku padesátých let z potlačené studentské skupiny Eusko Ikasle Alkartasuna (EIA). V roce 1956 došlo ke spojení skupiny Ekin s mládežnickou organizací strany PNV – Euzko Giztedi (EGI), od počátku však v jejím rámci docházelo k ostrým ideovým rozporům, které nakonec vedly k opětovnému rozdělení. Členové původního uskupení EKIN společně s některými militantními členy EGI následně dne 31. července roku 1959, symbolicky pětadesát let od založení PNV Sabinem Aranou, zakládají organizaci novou, nesoucí název Euskadi Ta Askatasuna. Název měl vyjadřovat svobodu Baskicka skrze Baskický stát a svobodu jedince v jeho rámci žijícím, zjednodušeně se nicméně překládá jako Baskicko a (jeho) svoboda.¹² Prvním pokusem o větší akci bylo neúspěšné demonstrativní vykolejení vlaku s frankistickými dobrovolníky cestujícími do San Sebastiánu 18. července 1961 při příležitosti připomenutí povstání proti II. Republice z roku 1936, které následovala velká policejní odezva a první citelný postih ve formě zatčení mnoha čelních představitelů organizace, dosud dostatečně nepřipravených na život v ilegality.

ETA v letech 1959 – 1962

V prvních třech letech své existence se ETA snažila o definování svého ideového základu a zároveň s tím i způsob, jak naplnit své cíle. Ideově vycházela zejména z tradičního baskického nacionalismu reprezentovaného a definovaného jeho zakladatelem Sabinem Aranou. Organizace sebe sama chápala jako osvobozenécké hnutí a svůj boj jako „národní rezistenci“.¹³

Na jaře roku 1962 na svém prvním shromáždění ve francouzské části Baskicka přijala ETA tzv. Deklaraci principů, v níž ustanovila kromě své ideologie také svou organizační strukturu. Dosud nezodpovězené otázky ohledně způsobu naplnění svých cílů pak čerpá ze zásadního díla *Vasconia* vydaného Federicem Krutwigem, španělským exulantem německého původu. Důležitým momentem bylo přijetí jazyka jako spojovacího prvku baskické identity a tím pádem i spojení politického a kulturně-emancipačního boje. Dalším charakteristickým rysem provázejícím organizaci v její budoucí existenci bylo přizpůsobení se socioekonomické realitě a přijetí idejí sociální revoluce a dalších

¹² Elorza A., Garmendia J.M., Jáuregui G. La historia de ETA. Madrid : Temas de Hoy 2006, str.98

¹³ Elorza A., Garmendia J.M., Jáuregui G. La historia de ETA. Madrid : Temas de Hoy 2006, str.191

levicových prvků. Příklon k marxistické ideologii a komunismu se tak stal charakteristikou organizace ETA a zároveň i třecí plochou v mnoha následujících ideových diskusích. Posledním nově nabitým ideovým prvkem byl příklon ke strategii guerilového boje národního osvobození ve stylu antikoloniálních hnutí třetího světa, dále upevněný na III. a IV. shromáždění organizace na bázi teoretického konceptu tzv. systému akce – represe – akce F.Krutwiga (dokument „Teoretické základy revoluční války“ přijatý v roce 1964).¹⁴

V. shromáždění a první dělení ETA

Páté shromáždění se neslo v duchu ideologických sporů mezi zastánci spojení organizace s celošpanělskou levicí a těmi, kteří chtěli pokračovat v podzemním boji v rámci i nadále samostatné organizace. Tvrdý spor nakonec vyústil v rozdělení organizace na krajně levicovou ETA – Berri (Nová ETA), která se později přejmenuje na Komunistak (Komunisté) a na většinovou skupinu pokračující pod původním názvem.¹⁵ Výsledkem shromáždění bylo i rozdělení struktury organizace na 4 části (fronty): politickou, ekonomickou, vojenskou a kulturní, které vyjadřovaly boj ETA na všech těchto rovinách. V letech 1967 a 1968 zahájila ETA ve smyslu svých přijatých cílů první vojenskou kampaň, nicméně se spíše negativním výsledkem, kterým byla mocná odezva ze strany policie spojená s hromadnými represemi, zatýkáním a nucenými útoky do exilu většiny vedoucích představitelů. Celkově bylo v roce 1968 uvězněno 189 osob, 75 deportováno a 38 odešlo do nuceného exilu.¹⁶ Do této doby spadá také vůbec první oběť plánované násilné akce ETA, kterou byl v roce 1968 velitel tajné policie v San Sebastián, známý mučením zadržených, Melitón Manzanás. Tento akt byl pomstou za nedávné zabití jedné z vůdčích osobností organizace Txabiho Etxebarriety, ale především znamenal v historii ETA první úspěšnou akci namířenou proti lidem, jelikož dosud se útoky ETA omezovaly pouze na hmotné cíle. Ačkoliv byl výsledek první vojenské kampaně ETA spíše negativní, podařilo se minimálně získat sympatie širokých vrstev baskického obyvatelstva a po masivních represích medializovaných v zahraničí i zájem světového měřítka.

Organizace v letech 1969 – 1975

¹⁴ Grupo de Estudios Estratégicos, 2003. El declive de ETA - GEES. Available at: <http://www.gees.org/imprimir.php?id=307> [Last Access May 20, 2008].

¹⁵ Elorza A., Garmendia J.M., Jáuregui G. La historia de ETA. Madrid : Temas de Hoy 2006, str.242

¹⁶ Elorza A., Garmendia J.M., Jáuregui G. La historia de ETA. Madrid : Temas de Hoy 2006, str.250

V roce 1969 dochází k nutné regeneraci zdecimované organizace a zároveň jejímu dalšímu ideologickému a strukturálnímu posunu spojenému s obměnou vedení. Mezi novými předáky převážila tendence transformovat ETA na spíše politickou stranu nepočítající s dlouhodobým ozbrojeným bojem, přičemž v opozici k ní se ustavily další dva proudy: extrémně levicový a „tradiční“ nacionalistický. V roce 1970 tedy došlo na VI. shromáždění k definitivnímu rozdělení na tři organizace: ultralevicové Celulas Rojas, majoritní levicovou ETA VI. a minoritní tradicionalistickou ETA V.¹⁷ Současně v roce 1970 započal tzv. Burgoský proces s jejími uvězněnými představiteli, který znamenal pro organizaci kromě morálního vítězství - pod mezinárodním tlakem byla španělská justice nucena zmírnit šest již vynesených rozsudků smrti, i další publicitu. V následujících dvou letech nejdříve dominovala velikostí i vlivem marxistická ETA-VI., nicméně souběžně působící frakci ETA-V., která zůstala věrna ozbrojenému způsobu boje, se postupně podařilo mnohé sympatizanty z řad uvězněných členů přebírat a svou militantností zlákat i další nové rekruty, mimo jiné z řad EGI, mládežnické organizace strany PNV. V roce 1972 započala ETA-V další ozbrojenou kampaň, jejímž novým prvkem se stala i taktika únosu průmyslníka za účelem podpory dělníků v industriálním konfliktu a zároveň získání finančních prostředků v podobě výkupného. Po smrti dalšího čelního představitele Eustaquia Mendizabala roku 1973 došlo v rámci organizace k napětí mezi vojenskou a politickou složkou, která požadovala větší možnost ovlivňování činnosti první zmíněné. Na shromáždění stejného roku sice ještě k výraznějšímu štěpení nedošlo, nicméně po úspěšném atentátu na admirála Carrera Blanca dne 20. prosince, o kterém politická část nevěděla (resp. původní domluvený plán počítal jen s únosem) došlo k definitivnímu rozkolu a oddělení dělnické fronty, která založila Revoluční vlasteneckou dělnickou stranu (LAIA)¹⁸ Atentát na admirála, předsedu vlády a budoucího nástupce generála Franca v rámci měsíce plánované akce „Lidožrout“ se stal pravděpodobně nejznámější v dějinách ETA, kromě toho však měl i dalekosáhlé důsledky v celošpanělském měřítku, kdy se spolu se vzrůstajícím nacionalismem ve více částech země stal jedním z katalyzátorů přechodu k demokracii.¹⁹ Po dalším pumovém atentátu v Madridské kavárně následujícího roku s dvanácti oběťmi na životech, od kterého se ETA-V i přes nepřímé spojení distancovala, došlo k definitivnímu odloučení zbylých dvou front. Nově tak vznikly organizace ETAm

¹⁷ Sánchez-Cuenca, Ignacio. *ETA contra el Estado : Las Estrategias del Terrorismo*. Barcelona : Tusquets 2001, str.55

¹⁸ Strmiska, Maxmilián. *Smrtonosné vlastenectví : etnicko-politický terorismus v Baskicku a Quebecu*. Brno : Masarykova univerzita 2001, str.18

¹⁹ Llera, Francisco. *ETA: ejército secreto y movimiento social*. Madrid: Centro de Estudios Constitucionales 1992, str.162

(militar) reprezentující čistě vojenskou složku a ETApM (político-militar), jejíž snahou do budoucna měla být větší politická aktivita, ale se zachováním části vojenské, i když v menší míře (v rámci ETApM pro tento účel byla vyčleněna skupina *Bereziak*). Větší ETApM v roce 1975 ve spojení s původní politickou frontou, nyní LAIA, a dalšími menšími levicovými uskupeními vytvořila zastřešující strukturu, Socialistickou vlasteneckou koordinaci (KAS).²⁰

ETA v období demokratického přechodu ve Španělsku

Zásadní okamžik v novodobé historii Španělska, smrt generála Francisca Franca, žádné větší změny ve strategických koncepcích obou větví ETA proti očekávání mnohých nepřinesla a organizace i přes nabídku amnestie výměnou za složení zbraní ve svých aktivitách pokračovaly, dokonce s narůstající tendencí. V roce 1976 došlo k tzv. vnitřnímu násilí uvnitř ETApM, v které se skupina *Bereziak* začala vymykat kontrole a obracet proti vlastnímu politickému vedení. V následujícím roce pak skupina ohlásila své oddělení od ETApM a přičlenění k ETAm. Ve stejném roce ETApM zakládá vlastní politickou stranu – Stranu baskické revoluce (EIA), která spojovala boj za baskickou nezávislost s bojem proti kapitalismu. ETAm oproti tomu podařilo ovládnout za pomoci svých přívrženců Revoluční socialistickou lidovou stranu (HASI). V období sedmdesátých let minulého století se jako protipól baskického politického násilí objevují i skupiny z opačného tábora reprezentované zejména skupinami tzv. *incontrolados* (tajná organizace složená z členů ozbrojených složek) a Španělsko-baskického praporu (BVE), které spolu s represemi oficiálních policejních složek roztáčí nebyvalou spirálu násilí. ETApM v letech 1977 a 1978 sice pokračovala v násilných akcích, nicméně v porovnání s ETAm menšího rozsahu a bez obětí na životech.²¹ Z politického hlediska bylo pro rok 1978 důležitým momentem zejména přijetí demokratické španělské ústavy s novými prvky decentralizace, jež pak o rok později vyústila v tzv. Guernický statut, garantující politickou samosprávu třem baskickým provinciím v rámci autonomní komunity Baskicko. Toto však bohužel stále neodpovídalo cílům radikálních nacionalistů a nepřineslo tedy ani změnu v násilném konfliktu, v posledních letech onohp desetiletí naopak došlo z hlediska počtu obětí útoků ke kulminaci. V baskickém politickém kontextu bylo významné vytvoření tzv. Lidové

²⁰ Sánchez-Cuenca, Ignacio. *ETA contra el Estado : Las Estrategias del Terrorismo*. Barcelona : Tusquets 2001, str.50

²¹ Strmiska, Maxmilián. *Smrtonosné vlastenectví : etnicko-politický terorismus v Baskicku a Quebecu*. Brno : Masarykova univerzita 2001, str.23

jednoty (Herri Batasuna), zpočátku značně heterogenního volebního uskupení, které nicméně po brzkém štěpení přežilo své kritické začátky a od té doby vynikalo značnou mobilizační schopností v rámci baskického regionu. ETAm se skrze HASI a nezávislé sympatizující politiky brzy podařilo HB v zásadě ovládnout.²²

ETA v osmdesátých a devadesátých letech

Začátek osmdesátých let se nesl v nastalém duchu, v teroristické kampani pokračovaly obě organizace, přičemž ETAm se již tradičně zaměřovala na představitele španělských ozbrojených složek a „vnitřní nepřátele“, zejména kolaboranty a ETApm po kratším útlumu na širší spektrum cílů. V rámci ETApm následně došlo k dalšímu štěpení, kdy konflikty (opět) mezi zastánci politické a vojenské cesty vyústily v rozdělení na ETApm-VII a ETApm-VIII. První využila nabídky španělské vlády na amnestii, zavrhlá násilí a včlenila se do Strany baskické levice (EE). Druhá a většinová část se naproti tomu přiblížila k násilnější činnosti ETAm s níž postupně také splynula. Rok 1981 tak znamenal faktický zánik ETApm a návrat jediné organizace fungující pod jménem Euskadi Ta Askatasuna, která od této chvíle znamenala opět hlavní představitelku militantního baskického nacionalismu. V polovině 80. let vznikla další z ilegálních organizací s cílem boje proti baskickému terorismu, tzv. skupiny GAL, které opět rozpoutaly nový kolotoč násilí. Toto období se často označuje za čas tzv. špinavé války, neboť GAL, ve své činnosti mnohem úspěšnější než její předchůdci - tzv. incontrolados a BVE, byly nepřímo podporované i španělskými vládnoucími kruhy, ať už lidoveckými nebo později socialistickými. Významnou proměnou prošel také francouzský postoj k baskickému terorismu; zatímco doposud byla Francie útočištěm příslušníků ETA, kde ze strany státu nehrozilo téměř žádné nebezpečí, od roku 1986 začala nejvíce podezřelé vydávat do Španělska a méně podezřelé deportovala do zemí Latinské Ameriky.²³ Po několika letech značné teroristické aktivity (velké bombové útoky na celém území Španělska s desítkami obětí, např. Madrid července 1986 – 12 mrtvých, 50 zraněných, Barcelona červen 1987 – 21 mrtvých, 41 zraněných)²⁴ dochází roku 1989 k sérii několika kol vyjednávání se španělskou vládou v Alžíru, bohužel ale bezvýsledných. V letech 1998 a 1999 došlo

²² Strmiska, Maxmilián. Smrtonosné vlastenectví : etnicko-politický terorismus v Baskicku a Quebecu. Brno : Masarykova univerzita 2001, str.24

²³ Strmiska, Maxmilián. Smrtonosné vlastenectví : etnicko-politický terorismus v Baskicku a Quebecu. Brno : Masarykova univerzita 2001, str.26

²⁴ Llera, Francisco. ETA: ejército secreto y movimiento social. Madrid: Centro de Estudios Constitucionales 1992, str.171

k dlouhodobému vyjednávání mezi ETA a umírněnějšími baskickými stranami a zároveň dalšímu dialogu se španělskou vládou. Výsledkem byl tzv. Pakt z Estella-Lizarra (nazvaný podle místa jednání), v němž společně všichni účastníci (zástupci baskických politických stran, hnutí, sociálních skupin, odborů atd.) vyjádřili vůli ke spolupráci a ochotu ukončit trvající spor cestou postupné demilitarizace pod dojmem aktuálního severoirského příkladu.²⁵ V návaznosti na to ETA vyhlásila jednostranné příměří, které sice bylo dosud nejdelším - trvalo 15 měsíců, nicméně i tato slibná situace skončila neúspěchem, neboť v té době vládnoucí lidová strana pod vedením J. M. Aznara jakákoliv jednání s námětem baskické nezávislosti nebo dalšího sebeurčení kategoricky odmítla.²⁶ V předvečer nového milénia, v listopadu 1999, ETA opět vypovídá příměří.

ETA v novém miléniu

Do nového milénia organizace vstoupila opět ve stavu pokračujícího ozbrojeného boje. Ze strany vládnoucí Lidové strany premiéra Aznara, která mimo jiné stavěla na tvrdém přístupu v potírání terorismu, byla jakákoliv jednání předem odmítnuta do doby, dokud se ETA oficiálně nezřekne ozbrojeného boje. Stejně linie se držela i nová vláda socialistické strany PSOE, která vystřídala v březnu roku 2004 Lidovou stranu po bombovém atentátu na nádraží Atocha v Madridu. Zároveň s tím však proti organizaci probíhala ve spolupráci s francouzskými bezpečnostními složkami rozsáhlá akce, která přinesla v druhé polovině téhož roku významné úspěchy v podobě mnoha zatčených členů včetně části vedení, a tím i její značné funkční oslabení. V březnu roku 2006 ohlásila ETA zastavení palby v dokumentu uveřejněném pod názvem „Poselství ETA k baskickému lidu“²⁷, v kterém deklaruje zájem na dosažení politických změn v Baskicku skrze dialog a vyjednávání, nicméně již na sklonku samého roku při výbuchu na madridském letišti Barajas umírají dva lidé a rozhovory se španělskou vládou zahájené v červnu končí opět krachem. V červnu roku 2007 ETA příměří definitivně ukončuje.

²⁵ El Mundo, 1998. [elmundo.es | Especial ETA: la dictadura del terror : Pacto de Lizarra](http://www.elmundo.es/eta/documentos/pacto_lizarra.html). Available at: http://www.elmundo.es/eta/documentos/pacto_lizarra.html [Last Access May 20, 2008] + Strmiska, Maxmilián. Smrtonosné vlastenectví : etnicko-politický terorismus v Baskicku a Quebecu. Brno : Masarykova univerzita 2001, str.30

²⁶ Meredith Moore 2005. End of Terrorism? Harvard International Review 27, no. 2 (July 1): 12.

²⁷ [elmundo.es, Especial ETA: la dictadura del terror](http://www.el-mundo.es/eta/). Available at: <http://www.el-mundo.es/eta/> [Last Access May 20, 2008]

2.1.1.2 IRA

Skupina Provisional IRA – PIRA, se zrodila v roce 1969 odštěpením od původní Irské republikánské armády vzniklé v roce 1916 během tzv. Velikonočního povstání proti britské nadvládě. Tato původní organizace měla již zkušenosti z několika desetiletí trvajících boje nejdříve za vznik svobodného státu a od roku 1921 pak za sloučení severní a jižní části Irska, a to jak na území Irské republiky, tak v Ulsteru. Eskalaci konfliktu v Severním Irsku, a tedy i vzniku PIRA předcházela desetiletí neklidného soužití katolíků a protestantů v obou částech ostrova. Od samotného počátku násilných střetů původní Irské republikánské armády a britských vojenských jednotek včetně místních policejních a vojenských sil v Ulsteru šly počty obětí do stovek, jen ve dvou letech 1922 – 1924 dosáhly více než pěti set.²⁸ Součástí taktického arzenálu původní IRA se staly i bombové útoky, první vlna přišla počátkem druhé světové války v roce 1939. Druhou vojenskou kampaň (tzv. hraniční kampaň) spustila IRA na přelomu padesátých a šedesátých let, přesněji v letech 1956 – 1962, za obětí jí padlo tentokrát však „jen“ 17 lidí z obou zneprátelených stran a z pohledu IRA se jednalo o velký neúspěch.²⁹ V padesátých a šedesátých letech, až na zmíněnou vojenskou kampaň IRA, došlo k jisté stabilizaci v Severním Irsku, dokonce i k snahám ze strany tehdy vládnoucích premiérů (O'Neill a Chichester-Clark) o jisté zlepšení vztahů. V atmosféře trvajících politické a ekonomické diskriminace, vzájemné nedůvěry a neutuchající náboženské vyhraněnosti, včetně útoků nově vzniklé unionistické teroristické organizace Ulsterských dobrovolnických jednotek (UVF), však byla další eskalace jen otázkou času.

PIRA v letech 1969 - 1975

Severoirskou politickou scénu nejdříve rozhýbal brutální zásah severoirských policejních sil, které násilně potlačily na poslední chvíli zakázaný pochod za dodržování lidských práv složený z nacionalistických katolických politických stran a hnutí v Derry dne 5. října 1968. Akce, která díky televizním kamerám vzbudila velký rozruch i v mezinárodním měřítku, vyprovokovala další protestní akce a setkání, které často provázely krvavé střety katolických radikálů a severoirských policejních složek. Samotnou roznětkou eskalace konfliktu v oblasti se pak stala situace, která následovala průvod

²⁸ Frank, Jan. Konflikt v Severním Irsku. Praha : Triton 2006, str.41

²⁹ Stephen F., Cox M., Guelke A. A farewell to arms? : from "long war" to long peace in Northern Ireland. Manchester : Manchester University Press 2000, str.11

protestantských příslušníků Oranžského řádu v Derry v červenci následujícího roku. Několikadenní bitva mezi odpůrci pochodu, radikálními křesťany a policejními jednotkami, vyprovokovala nepokoje i v dalších částech Severního Irska a v Belfastu pak dokonce vedla k pogromu namířenému proti katolickému obyvatelstvu. Neschopnost obránit katolickou populaci jak ze strany místních bezpečnostních složek, tak ze strany IRA, vedla k rozporům vedení členy této organizace, kdy v opozici proti dublinskému ústředí inklinujícímu k marxismu a spíše participaci na politické úrovni stála skupina členů volajících po rozhodné ozbrojené akci. Rozpory nakonec vyústily v oddělení belfastského ústředí IRA, které založilo novou skupinu pod názvem Provisional IRA (PIRA) a okamžitě se začalo připravovat na ozbrojený boj. Cíl této odnože byl stejný jako u původní IRA s kořeny v roce 1916, nyní označované jako Original IRA - vytvoření samostatného socialistického irského státu tvořeného všemi dvaatřiceti hrabstvími na ostrově, nicméně za použití odlišného prostředku. Tím se na rozdíl od orientace na všedelnické hnutí v obou částech Irska stal ozbrojený boj.³⁰

Hned v roce 1970 PIRA spustila první ozbrojenou kampaň, z počátku ještě vcelku omezenou s ohledem na nedostatek zbraní, v následujícím roce však již své aktivity zesílila a začátkem února dokonce došlo i k prvnímu zabití britského vojáka rukou dobrovolníka IRA.³¹ Reakcí na vzniklou situaci bylo zavedení systému internací osob podezřelých z teroristických činů bez předchozího soudu, který prosadil nově zvolený konzervativní severoirský kabinet, po dlouhém zaváhání i s britským požehnáním.³² Toto opatření však mělo přesně opačný účinek a místo umlčení republikánského ozbrojeného odboje došlo k rapidnímu nárůstu akcí PIRA a vzrůstající oblíbenosti organizace u katolického obyvatelstva, proti němuž samotnému byly internace namířeny. V prvních měsících roku 1972 se po nových vlnách oboustranného násilí (smrt 14 katolických protestujících zastřelených britskými vojáky během tzv. Krvavé neděle a následná radikalizace obou táborů, křesťanského i protestantského, vypálení britské ambasády v Dublinu) jasně ukázalo, že situace je pro severoirské vládní představitele neřešitelná a hrozí přerůst v konflikt mnohem větších rozměrů. Koncem března roku 1972 tak Britové ukončují činnost severoirského parlamentu ve Stormontu, tradiční opory protestantských unionistů, a přebírají nad Ulsterem přímou správu.

³⁰ O'Brien, Brendan. Dlouhý boj : IRA a Sinn Féin : od ozbrojeného boje k mírovým rozhovorům. Brno : Zvláštní vydání 2003, str.9

³¹ Kennedy-Pipe, Caroline. The origins of the present troubles in Northern Ireland. London : Longman 1997, str.54

³² Stephen F., Cox M., Guelke A. A farewell to arms? : from "long war" to long peace in Northern Ireland. Manchester : Manchester Univeristy Press 2000, str.28

Pod přímou britskou správou okamžitě došlo k uvolnění některých občanských svobod pro katolíky a zlepšení jejich situace, pro nyní značně sebevědomé příslušníky IRA (opět jediné, neboť OIRA oficiálně v květnu roku 1972 přeměnou v komunistickou stranu zanikla), v této době na vrcholu svých sil, však ani tento posun neznamenal důvod ke změně cílů a ve strategii ozbrojeného boje. První tajné setkání britských zástupců a vyslanců PIRA s cílem nalezení řešení situace v Severním Irsku v červnu roku 1972 tak pro absolutní názorový nesoulad obou stran rychle zkrachovalo.³³ Ve svém cíli, kterým bylo prioritně sjednocení obou částí Irska a ukončení britské přítomnosti na ostrově, PIRA neustoupila ani o krok. Obrovský nárůst násilí, který přišel v první polovině roku 1972 a vyvrcholil v létě onoho roku po krachu prvních přímých vyjednávání, nakonec donutil britskou stranu k velké vojenské akci a obsazení katolických zón Belfastu a Derry, tradičních základů IRA a míst, odkud mohly téměř nerušeně provádět své akce. Tato „operace Motorman“ ukončila období největšího rozmachu jak samotné organizace, tak jejích útoků, které v tomto roce dosáhly historického maxima s počtem obětí blízcím se pěti stům.³⁴

Krach britsko-irského politického projektu ze Sunningdale z roku 1974, jehož snahou bylo utvoření severoirské exekutivy se zastoupením obou zneprátelených táborů, potvrdil, že ani ze strany unionistů nelze zatím očekávat vůli k nalezení politického kompromisu. Británie tedy posílila vojenskou přítomnost v Ulsteru a snažila se o maximální „normalizaci“ situace v oblasti. Ozbrojené útoky jak ze strany PIRA, tak loajalistických skupin, zatím bez zmenšené intenzity pokračovaly. V tomto období dochází i k první sérii bombových útoků ze strany PIRA na území samotného Spojeného království.³⁵ V roce 1975 zasedli zástupci PIRA a britské strany opět k jednacímu stolu, nicméně necelý rok trvající příměří vedlo kromě rozporů uvnitř samotné organizace ohledně přístupu k jednání, i k úspěšné infiltraci britskými tajnými službami. Vedením PIRA vyhlášené příměří ke všemu nedodržovaly mnohé skupiny a sektářské násilí a teroristické útoky si tak i v tomto roce vyžádaly počet obětí blízcích se 250.³⁶

³³ Hennessey, Thomas. The Northern Ireland peace process : ending the troubles? Dublin : Gill and Macmillan 2000, str.28

³⁴ Bell, Bowyer. The IRA, 1968-2000 : Analysis of a Secret Army. London : Cass 2000, str.226

³⁵ Frank, Jan. Konflikt v Severním Irsku. Praha : Triton 2006, str.111

³⁶ CAIN University of Ulster, CAIN: Issues: Violence in Northern Ireland. Available at: <http://cain.ulst.ac.uk/issues/violence/violence.htm> [Last Access May 20, 2008]

Organizace v letech 1976 – 1986

Úpadek organizace z hlediska její morálky a pod vlivem úspěšných akcí bezpečnostních sil i jejího členského potenciálu vedl po oficiálním ukončení příměří počátkem roku 1976 ke změně strategie. V souvislosti s přeměnou na čistě ulsterskou organizaci bylo ústředí přeneseno z Dublinu do Belfastu a v rámci většího utajení se novými organizačními jednotkami staly malé samostatně působící skupiny o čtyřech členech.³⁷ Zároveň organizace přichází s konceptem tzv. Dlouhé války vycházející ze strategie tzv. vyčerpávající války a s působením Gerryho Adamse dochází i k jejímu většímu příklonu k politické agitaci skrze stranu Sinn Féin.

Koncem sedmdesátých let a na přelomu let osmdesátých význam politické agitace stoupl ještě více následkem protestů uvězněných členů IRA, které přitáhly značnou publicitu. Vězni v roce 1976 ztratili statut válečných zajatců a mělo s nimi být nadále zacházeno jako s obyčejnými kriminálníky, proti čemuž se objevily nejdříve tzv. špinavé protesty následované efektivnějšími hladovkami, které po velkém celosvětovém ohlasu vedly například i k zvolení dvou vězněných členů IRA do parlamentu ve Westminsteru a dalších dvou do irského Dáilu.³⁸ Výsledkem vězeňských protestů v letech 1980-1981 byl kromě nové vlny pouličního násilí ve velkých severoirských městech a pro samotnou organizaci relativní politické vítězství (masová podpora lidí, celosvětový ohlas) také fakt, že vedení IRA pochopilo sílu politické agitace. V roce 1981 na každoročním sjezdu strany Sinn Féin, tradičního politického křídla IRA, dochází k přijetí nové politiky nazvané příznačně „hlasovací lístek v jedné ruce, zbraň v druhé“ (případně „By Ballot and By Bullet“), která v praxi znamenala povolení kandidatury strany v severoirských místních volbách.³⁹ Hlavními protagonisty této změny se stali v rámci organizace zejména mladí představitelé republikánského proudu a dlouholetí vysoce postavení členové PIRA Garry Adams a Martin McGuinness z tzv. generace 69’.

V roce 1985 došlo k dohodě mezi představiteli britské a irské vlády o zřízení společné mezivládní konference, jejíž náplní bylo projednávání mírového řešení situace v Irsku a také prosazení politické samosprávy v Ulsteru podporovanou všemi místními politickými stranami zřikajícími se násilí. Tato tzv. Anglo-Irská dohoda znamenala přelomový

³⁷ Patterson, Henry. *The Politics of Illusion: A Political History of the IRA*. London: Serif 1997, str.181

³⁸ Stephen F., Cox M., Guelke A. *A farewell to arms? : from "long war" to long peace in Northern Ireland*. Manchester : Manchester Univeristy Press 2000, str.31

³⁹ Hennessey, Thomas. *The Northern Ireland peace process : ending the troubles?* Dublin : Gill and Macmillan 2000, str.31

okamžik v politickém vývoji konfliktu, neboť Británie uznala roli Irské republiky v budoucím směřování severní části ostrova.⁴⁰ Jak republikány v čele s PIRA a její politickou odnoží Sinn Féin, tak severoirskými unionisty byla ovšem důrazně odmítnuta. Zároveň dochází k prvnímu (i když prozatím neúspěšnému) jednání mezi tehdejšími předsedou nejvýznamnější severoirské sociálně demokratické nacionalistické strany SDLP - Johnem Humem a Gerrym Adamsem, které předznamenává budoucí mírová jednání, nicméně hlavní náplní PIRA v tomto období je i nadále ofenzivní kampaň proti britské přítomnosti, vedená za pomoci velkých zásilek zbraní od libijského vůdce, plukovníka Kaddáfího. Konec osmdesátých let tedy z hlediska republikánského proudu znamená sice pokračování násilné kampaně ozbrojeného křídla, reprezentovaného PIRA, nicméně v rámci politické části Sinn Féin se již začíná prosazovat proud umírněnější, který nejen že se rozhodl skončit s politickým abstencionismem (listopad 1986), ale zároveň poprvé uznal možnost kompromisního řešení konfliktu.⁴¹ Na teprve druhém sjezdu nejvyššího velení IRA – Všeobecného armádního shromáždění, od roku 1969, došlo k hlasování o podpoře ukončení politického abstencionismu, prosazovaného sympatizanty umírněnějšího proudu v rámci Sinn Féin uskupených okolo Gerryho Adamse. V tomto hlasování zvítězili zastánci politické participace (samozřejmě spolu s pokračujícím ozbrojeným bojem), nicméně odcházející vedení, které bylo v opozici proti této změně se oddělilo a založilo organizaci CIRA, jež se od této doby až do dnešních dnů považuje za jedinou legitimní pokračovatelku tradice Irské republikánské armády z let 1916-1922, a tak i „pravého“ republikanismu.⁴²

PIRA v devadesátých letech a v novém miléniu

Do devadesátých let vstoupila PIRA společně s Sinn Féin v duchu výsledků politických jednání druhé poloviny minulého desetiletí. Na jedné straně tak pokračovala ozbrojená kampaň, již padla za obět' v letech 1990 – 1993 každoročně řádově stovka lidí,⁴³ na straně druhé ale dochází k postupnému sblížení politického republikánského křídla a největší nacionalistické strany SDLP s definitivním příklonem k mírovému řešení konfliktu. Tzv. Společnou deklaraci (Downing street deklarace) vydanou vládami Irské

⁴⁰ Kennedy-Pipe, Caroline. The origins of the present troubles in Northern Ireland. London : Longman 1997, str.122

⁴¹ Frank, Jan. Konflikt v Severním Irsku. Praha : Triton 2006, str.167

⁴² Bell, Bowyer. The IRA, 1968-2000 : Analysis of a Secret Army. London : Cass 2000, str.115-116

⁴³ CAIN University of Ulster, CAIN: Issues: Violence in Northern Ireland. Available at: <http://cain.ulst.ac.uk/issues/violence/violence.htm> [Last Access May 20, 2008].

republiky a Velké Británie v roce 1993, která znamenala smířlivé gesto vůči irskému nacionalismu a opětovně zmiňovala severoirský nárok na sebeurčení, sice Sinn Féin i PIRA odmítly, nicméně hned v následujícím roce na důkaz vůle k mírovému vyřešení situace PIRA zastavila palbu.⁴⁴ Další dva roky se nesly v duchu mírových jednání, které po krátkém vypovězení příměří v únoru 1996 organizací PIRA nakonec přece jen vedly k (teoretickému) ukončení 25 let trvajících násilného konfliktu. Pod novým politickým vedením jak ve Velké Británii, tak v Irské republice, došlo za účasti zástupců severoirských stran k podepsání tzv. Belfastské dohody (jinak nazývané Good Friday Agreement) dne 10. dubna roku 1998, která znamenala definitivní odmítnutí násilného řešení situace v Ulsteru. Obsahem této dohody, nahrazující předchozí Anglo-Irskou smlouvu, byl závazek Británie a Irské republiky na uznání práva sebeurčení severoirské komunity, zřeknutí se územních nároků na toto území obsažených jak v člancích Ústavy Irské republiky, tak britského Zákona o irské vládě z roku 1920 a konečně opětovné ustanovení severoirské samosprávy v podobě řádné vlády a parlamentu.⁴⁵ V říjnu roku 1997 se opět sešel Nejvyšší výkonný výbor IRA, aby rozhodl o stanovisku organizace k započatým mírovým rozhovorům. Stejně jako v roce 1986 i tentokrát došlo k vážnému rozkolu, kdy v opozici proti umírněnému křídlu vystoupili zastánci tvrdé linie a pokračování ozbrojeného boje. Po jejich přehlasování došlo k druhému štěpení PIRA, při němž se část radikálů spojila se zbytky „původní“ IRA sdružené v teroristické organizaci Irish National Liberation Army a spolu vytvořili „pravou“ IRA (RIRA) s cílem pokračovat ve vojenské kampani.⁴⁶

PIRA jako taková později v duchu smlouvy definitivně upustila od své ozbrojené činnosti, když v červenci roku 2005 formálně vydává prohlášení, v kterém všechny své členy vyzývá k ukončení ozbrojených akcí a odevzdání zbraní ve smyslu čtyř odzbrojovacích jednání z let 2001 až 2005.⁴⁷ V září tohoto roku pak definitivně oznamuje složení zbraní. K stále více sporadickým teroristickým útokům se od této chvíle hlásí již jen pozůstatky IRA v podobě Real a Continuity IRA, neuznávající i nadále dohodu z roku 1998.⁴⁸

⁴⁴ Hennessey, Thomas. *The Northern Ireland peace process : ending the troubles?* Dublin : Gill and Macmillan 2000, str.81

⁴⁵ Frank, Jan. *Konflikt v Severním Irsku*. Praha : Triton 2006, str.199

⁴⁶ Bell, Bowyer. *The IRA, 1968-2000 : Analysis of a Secret Army*. London : Cass 2000, str.156

⁴⁷ CAIN University of Ulster, CAIN: Issues: Violence - Loyalist and Republican Paramilitary Groups - Ceasefire Status. Available at: <http://cain.ulst.ac.uk/issues/violence/paramilitary.htm>. [Last Access May 20, 2008]

⁴⁸ Independent Monitoring Commission, 18. Eighteenth Report. Available at: <http://www.independentmonitoringcommission.org/documents/uploads/18.%20Eighteenth%20Report.pdf>

2.1.2 Ideologicko-politický vývoj organizací

2.1.2.1 ETA

Ideologické principy, které definovaly a ovlivňovaly cíle a strategii organizace ETA, prošly za dobu jejího více než čtyřicetiletého působení značnou proměnou. I přes tuto proměnlivost lze nicméně vysledovat určité ideové „mantinely“, v kterých se pohybovala a mezi kterými často její jednotlivé frakce či přímo odštěpené skupiny přecházely. Od počátku docházelo ke střetávání či prolínání tradičního etnonacionalismu a marxismu-leninismu, zastánců celonárodní fronty a zastánců orientace na dělnickou třídu, elitismu a propagace masových akce a konečně politické a násilné akce.

Při svém založení v roce 1959 vycházela ETA ideologicky zejména z tradičního baskického nacionalismu reprezentovaného a definovaného jejím zakladatelem Sabinem Aranou, který by se dal shrnout do třech východisek:

a) Baskicko, země s dlouhou historickou, kulturní a demokratickou tradicí, se octlo pod nadvládou ateistického a téměř feudálního Španělska, které tímto téměř veškerá individuální a národní práva baskického národa popřelo a zároveň zbrzdilo jeho kulturní a ekonomický vývoj.

b) Veškerá příkoří, která se v současné době odehrávají na baskické půdě jsou vyprovokovány jedině a výhradně okupující zemí, tedy Španělskem.

c) Následkem výše zmíněného a jedinou možnou cestou k návratu ke štěstí a znovunabytí svých svobod je boj na smrt za nezávislost Baskicka.⁴⁹

Organizace sebe sama ve svých počátcích chápala jako osvobozené apolitické hnutí a svůj boj jako „národní rezistenci“⁵⁰ Vedle výše zmíněných východisek přejala z tradičního nacionalismu Sabina Arany i postoj k rase a náboženství, které se staly taktéž pilíři její ideologie, nicméně v otázce vztahu státu a náboženství byla od počátku zastáncem jasného oddělení.

Na jaře roku 1962 na svém prvním zasedání ve francouzské části Baskicka přijala ETA tzv. Deklaraci principů, která vymezila počáteční ideologickou orientaci organizace na třech pilířích: sebedefinování na etnickém základě, aktivismus proti diktatuře

⁴⁹ Elorza A., Garmendia J.M., Jáuregui G. La historia de ETA. Madrid : Temas de Hoy 2006, str.191

⁵⁰ Ibid.

a nekonfesionalita. O rok později pak vychází kniha *Vasconia. Estudio dialéctico de una nacionalidad* Federica Krutwiga, španělského exulanta německého původu, která má na celé nacionalistické hnutí obrovský vliv a způsobuje i významné upravení ideologických postojů organizace ETA. Zásadní a dosud nevyřešené otázky, které ideologičtí tvůrci organizace řešili již během prvním zasedání, se týkaly zejména způsobu, jak upevnit teoretické pozice, z nichž je možné nárokovat baskická území, dále přizpůsobení se změněným socioekonomickým podmínkám země a konečně jak uvést v chod politickou strategii národního osvobození. Odpovědi přinesla zmíněná Krutwigova kniha *Vasconia*. Nárokování baskických území bylo ideologicky zakotveno v historické rovině, přičemž na důležitosti nyní dostala také rovina kulturní, zejména jazyková. Boj za baskický jazyk tak byl chápán jako neoddělitelná součást emancipačních snah vedle boje politického a zároveň jeho komplementem. V socioekonomické oblasti se pod dojmem rozvíjejícího se dělnického hnutí mění i ideologický vztah k sociální revoluci a emancipaci dělnictva. ETA sebe sama již chápe jako revoluční hnutí baskického národního osvobození.⁵¹ Posledním nově nabitým ideovým prvkem v této době se stal příklon ke strategii boje národního osvobození ve stylu antikoloniálních hnutí třetího světa. V roce 1964 vychází po přijetí na III. Zasedání pamflet „Povstání v Baskicku“, který již explicitně zmiňuje výběr osvobozenického boje a záměr uvést do chodu gerilový plán i na baskickém území, v následujícím roce po přijetí na IV.zasedání pak dokument „Dopis intelektuálům“, v kterém je dále rozebírána inspirace guerilovým bojem antikoloniálních hnutí (zejména alžírským) a přebírá i myšlenku Krutwiga tzv. systému akce – represe – akce v boji proti okupujícímu státu.⁵²

Počátkem sedmdesátých let po VI. shromáždění ETA na kterém došlo k rozdělení na extrémně levicové Celulas Rojas, majoritní levicovou ETA VI. a minoritní ETA V., v rámci poslední zmíněné části, která postupně získala nad zbylými dvěmi převahu, zvítězil příklon k etnonacionalismu ve spojení s militarismem a levicovou rétorikou. S koncem frankismu a zejména v návaznosti na atentát na admirála Blanca koncem roku 1973 dochází nejdříve k odštěpení dělnické fronty, která následně zakládá levicovou stranu LAIA a v zápětí po dalším a závažnějším střetu v rámci organizace na (druhém) VI. shromáždění ETA roku 1974 i na rozdělení frakcí „militar“ a „político-militar“ – neboli ETAm a ETApM. Předmětem sporu uvnitř organizace vedoucím až k rozdělení byla

⁵¹ Llera, Francisco. ETA: ejército secreto y movimiento social. Madrid: Centro de Estudios Constitucionales 1992, str.161+181

⁵² Elorza A., Garmendia J.M., Jáuregui G. La historia de ETA. Madrid : Temas de Hoy 2006, str.224+230

otázka v zásadě přítomná od samého počátku jejího působení – jakým způsobem skloubit ozbrojený boj s aktivizací mas? V době radikálně se měnící politické situace ve Španělsku s končícím frankismem, kdy bylo nutné přijmout strategii přizpůsobenou optimálně budoucím podmínkám, tato otázka získala na zásadní aktuálnosti. Většinová část ETA včetně jejího vedení prosazovala řešení ve stylu uzpůsobení organizace ve dvou frontách – politické a vojenské, schopných ve stejný čas jak politické tak ozbrojené mobilizace. Oproti tomu menšinová část zastávala názor, že krize frankismu s sebou přináší nutnost utvoření masové organizace (politické, sociální atp.) schopné hrát důležitou roli a legálně zasahovat v budoucím demokratickém prostředí, na jejíž podporu a ochranu, pokud se její aktivity ukážou jako nedostatečné, měla fungovat organizace čistě vojenská.⁵³ Neschopnost nalézt společný postoj vedla k zmíněnému dělení, po kterém se jednotlivé části profilovaly ve smyslu svých původních představ. I přes tento zásadní názorový střet a rozdělení však zůstal hlavní cíl, tedy dosažení nezávislosti socialistického a kulturně homogenního Baskicka, stejně jako ozbrojený boj jakožto jeden z hlavních prostředků k jeho dosažení, oběma organizacím společný. Jak bylo řečeno již v kapitole věnované historickému vývoji organizace ETA, po dalších vnitřních rozporech uvnitř ETAm, jejím rozdělení a následném rozpuštění v roce 1981, zůstala opět jen jedna skupina, tentokrát již definitivně čistě vojensky strukturovaná a organizovaná, vystupující pod názvem Euskadi Ta Askatasuna až do dnešních dnů. Zároveň si uchovala bez větších proměn i svou ideologicko-politickou strategii tak, jak byla v polovině sedmdesátých let stanovena v rámci ETAm. Tato ideologicko-politická relativní stálost (oproti dosavadnímu vývoji) je pravděpodobně výsledkem organizační struktury zavedené v důsledku výše zmíněné profilace ETAm v polovině sedmdesátých let, neboť jasná vojenská struktura a rozdělení pravomocí již dále neumožňovaly diskuse v rámci organizace o jejím budoucím směřování tak, jako tomu bylo v předešlých patnácti letech.

2.1.2.2 IRA

Z hlediska ideologie a politické orientace PIRA stejně jako ETA prošla určitým vývojem, i když zdaleka ne tak rozsáhlým a rozhodně prokázala i větší soudržnost ve smyslu odolnosti proti štěpení. Za dobu jejího působení tak došlo oproti

⁵³ Elorza A., Garmendia J.M., Jáuregui G. La historia de ETA. Madrid : Temas de Hoy 2006, str.264

několikanásobnému rozdělení ETA pouze k oddělení minoritních frakcí Continuity IRA a Real IRA, které organizaci zásadně neoslabilo.

Při svém vzniku odštěpením od původní Irské republikánské armády, z důvodů rozporů v postoji vůči vystupování v Severním Irsku v době vypuknutí nepokojů koncem šedesátých let, Provisional IRA vycházela z tradičního radikálního republikanismu, i když oproti své mateřské organizaci více orientované na aktivní ozbrojený boj a ne politické sjednocování skrze celoírské jednotné dělnické hnutí. Tradiční republikanismus a tedy i PIRA čerpali z irské historie více než dvou staletí trvajícího boje za nezávislost, jehož nedílnou součástí byl vždy i prvek násilí.⁵⁴ V srdcích všech Irů byl hluboce zakořeněn sen o nezávislé republice formovaný po generace skze výklad historie, jenž byl směsí reality a romantických představ o tom co bylo, jest a co by být mohlo. Pro část skončil příběh v roce 1921 vznikem státu Svobodné Irsko (Irish Free State), nicméně pro nemalou část obyvatelstva, radikální republikány představované zejména Irskou republikánskou armádou, výsledek ve formě rozděleného Irska znamenal zradu původních ideálů. Pro ně zásadní otázky a odpovědi na ně zůstaly v průběhu času stejné, ať už v roce 1916, 1921 nebo 1969. Co tedy bylo podstatou problémů? Britská přítomnost na ostrově. Jaký byl konečný cíl? Republika. A prostředky? Fyzická síla. Tato jednoduchá východiska nepotřebovala bližšího vysvětlování a i v této přitažlivé jednoduchosti tkvěla jejich síla. Otázky a odpovědi jiných se mohly v průběhu času měnit, u IRA však zůstaly.⁵⁵ Byly to však ony, které do budoucna formovaly celkový vývoj organizace, neboť stály nejen u rozdělení původní IRA v roce 1969, ale další otázky s nimi spojené (zejména otázka politické účasti) resp. postoj k nim byl příčinou zformování Real IRA a Continuity IRA.

Ideologická východiska transformovaná v politické požadavky na počátku fungování organizace PIRA koncem šedesátých a počátkem let sedmdesátých lze ilustrovat na bodech, které prezentovali zástupcům Britů na prvním tajném setkání na nejvyšší úrovni roku 1972. Tyto body vycházely z programu nazvaného „Nová irská politika“ (Eire Nua) přijatého politickou odnoží organizace, stranou Sinn Féin, v roce 1971. Hlavní myšlenkou kromě sjednocení severní a jižní části Irska byly 4 regionální parlamenty pro provincie Leinster, Munster, Connacht a Ulster, které tedy fakticky znamenaly vznik federativní republiky.

⁵⁴ Bell, Bowyer. The IRA, 1968-2000 : Analysis of a Secret Army. London : Cass 2000, str.29

⁵⁵ Bell, Bowyer. The IRA, 1968-2000 : Analysis of a Secret Army. London : Cass 2000, str.154

Celkově požadavky vypadaly takto:

- 1) Ukončení násilné kampaně proti Irskému lidu.
- 2) Zrušení severoirského parlamentu ve Stormontu.
- 3) Uspořádání svobodných voleb do regionálního parlamentu provincie Ulster, jež měly být prvním krokem k vytvoření nové vlády pro všech 32 hrabství.
- 4) Propuštění všech irských politických vězňů zadržovaných jak v Británii, tak v Irsku.
- 5) Náhrada škody všem těm, kteří trpěli následkem britského násilí.⁵⁶

Vývoj situace po odeznění prvního stavu euforie, kdy úspěchy taktiky maximální eskalace počátku sedmdesátých let nenaplnily očekávání vedoucích představitelů organizace, jímž bylo stažení britských vojsk, vedl ke změně strategie a přijetí konceptu tzv. dlouhé války. Tato změna prosazená novým vedením PIRA v čele s Gerrym Adamsem znamenala jednak otevření druhé, politické fronty, jejíž reprezentantem měla být strana Sinn Féin a jež měla být komplementem ozbrojeného boje a kromě toho i nahrazení konečného cíle, kterým už nebylo jednotné federativní Irsko, nýbrž unitární stát. Celkové shrnutí vojenské strategie, taktiky boje a politicko-ideologických postojů organizace vyjadřovalo vydání tzv. Zelené knihy z roku 1977. Tento manuál pro nové členy organizace vydávaný od roku 1956 zmiňoval v této doplněné a aktualizované verzi mimo změny organizační struktury a praktických rad pro vedení „dlouhé války“ i výše zmíněný revidovaný postoj k politické činnosti a nový cíl, jímž byl demokratický, socialistický a unitární stát. Politickou ideologií se stala tzv. třetí cesta, jež byla odmítnutím jak západního kapitalismu s jeho „neokolonialistickým imperialismem“, tak východního „státního kapitalismu“. Zároveň se organizace hlásila k nezávislým státům tzv. Třetího světa, které podle nich stejně jako Irsko prošly koloniální zkušeností.⁵⁷

Ještě větší příklon k politické agitaci přinesly stávky a posléze hladovky uvězněných členů organizace, které zvedly mohutnou vlnu sympatií a přinesly i celosvětový ohlas. Zastánci větší politické participace v PIRA i Sinn Féin tak pomalu utvrzovali svou pozici. Nová strategie byla vyhlášena v roce 1981 na každoročním zasedání strany Sinn Féin a příznačně pojmenována „By Ballot and By Bullet“. Od tohoto vyhlášení až do opravdového konce politického abstencionismu uběhlo nicméně dalších 5 let. Až v roce 1986, opět na sjezdu strany Sinn Féin, byla strategie znovupotvrzena a následně

⁵⁶ Coogan, Tim Pat. The IRA. London : HarperCollins 1995, str.375

⁵⁷ Coogan, Tim Pat. The IRA. London : HarperCollins 1995, str.548+551

odsouhlasena i vedením PIRA. Zástupci strany tak do budoucna mohli definitivně zasedat i v irském Dáilu.⁵⁸ Zmíněná změna vedla ve svém důsledku také k odštěpení frakce odpůrců a založení odnože Sinn Féin – Republikánské Sinn Féin, spolu s jejím ozbrojeným křídlem Continuity IRA.

S počátkem devadesátých let, kdy již bylo vedení Sinn Féin i PIRA jasné, že ani strategie tzv. dlouhé války k cíli nevede, došlo k ještě většímu příklonu k politické mobilizaci. Poslední strategickou změnou organizace tak bylo přijetí dokumentu nazvaného „Taktické užití ozbrojeného boje“ (TUAS) v roce 1994, který upravuje postoj republikánského proudu (PIRA+Sinn Féin) v tom smyslu, že vyzdvihuje spolupráci nacionalistických stran ve prospěch společného cíle a vyzývá k maximalizaci snach všech svých členů v tomto směru.⁵⁹ Definitivně dává prioritu politickému jednání, které v následujících letech vede až k podepsání tzv. belfastské dohody a v roce 2005 definitivnímu upuštění PIRA od ozbrojeného boje. Stejně tak dochází dosud k poslednímu štěpení organizace, kdy frakce v opozici vůči pokračování v mírových jednáních a upuštění od ozbrojeného boje zakládá organizaci Real IRA.⁶⁰

2.1.3 Srovnání

Při bližším pohledu na historický a politicko-ideologický vývoj organizací Euskadi Ta Askatasuna a (Provisional) Irish Republican Army na pozadí konfliktů v Baskicku a Severním Irsku jsou patrné určité podobnosti stejně jako rozdíly. První a zřejmě nejviditelnější podobností je důvod vzniku obou organizací. I přes určitou odlišnost povahy konfliktů, vylíčenou v předchozí kapitole, je prvotním impulsem vzniku ETA a PIRA generační obměna v rámci nacionalistických hnutí Baskicka a Severního Irska, jež přináší radikalizaci určitých kruhů uvnitř těchto proudů a v reakci na měnící se podmínky v oblasti (konec frankistického režimu a španělská demokratická tranzice, resp. eskalace sektářského násilí v Severním Irsku) i vytváření alternativních struktur v opozici vůči strukturám původním. V případě Baskicka tak vzniká ze skupiny mladých radikálních nacionalistů, nespokojených s většinovým umírněným proudem, organizace Euskadi Ta Askatasuna, v Severním Irsku pak o desetiletí později, pro změnu po rozporech uvnitř vedení ohledně reakce na dění v Ulsteru, dochází k odštěpení militantního křídla s názvem Provisional

⁵⁸ Kennedy-Pipe, Caroline. The origins of the present troubles in Northern Ireland. London : Longman 1997, str.86+129

⁵⁹ Patterson, Henry. The Politics of Illusion: A Political History of the IRA. London: Serif 1997, str.253

⁶⁰ Neumann, Peter R., From Revolution to Devolution: Is the IRA Still a Threat to Peace in Northern Ireland? In: Journal of Contemporary European Studies. 2005, Vol. 13, No. 1, s. 87

IRA od původní Irské republikánské armády. Obě nové skupiny se poté v průběhu času stávají shodně dominantními představitelkami radikálně nacionalistických táborů. V dalších ohledech z hlediska historického a politicko-ideologického vývoje se však organizace liší. Prvním významným rozdílem, který je patrný už při zběžném pohledu na historický vývoj obou skupin, je značná nejednotnost v řadách ETA. V porovnání s PIRA dochází u baskické teroristické organizace v prvních třech desetiletí k několikanásobnému štěpení, které má za následek její značné oslabení. U severoirské organizace sice také v průběhu času dochází k dvěma dílčími štěpením, nicméně bez tak negativních důsledků. Druhým významným rozdílem mezi organizacemi, který má přímou spojitost s předchozí charakteristikou, je míra ideologické soudržnosti. Zatímco v případě ETA byla důvodem značného štěpení nejednotnost vedení v mnoha rovinách, pro PIRA byla příznačná mnohem větší míra ideologické koheze. V průběhu existence organizace ETA docházelo v jejím rámci k názorovým střetům ohledně míry politicko-ideologické vyhraněnosti (levice vs. extrémní levice), postoje k politické mobilizaci (nacionalistická vs. dělnická fronta) a konečně mezi zastánci ozbrojeného a politického prosazování cílů. U PIRA sice zejména na posledně zmíněné rovině též docházelo v průběhu jejího vývoje k názorovým neshodám (politicko-ideologické aspekty byly v zásadě vyřešeny již při samotném oddělení od původní, radikálně levicové IRA), nicméně pravděpodobně díky její demokratičtější rozhodovací struktuře nevedly k tak častým negativním důsledkům v podobě štěpení. Třetím významným rozdílem, který je nejpatrnější především s ohledem na vývoj konfliktů v posledních dvou desetiletích, je značná převaha přívrženců čistě ozbrojeného prosazování politických cílů v rámci organizace ETA v porovnání s jejím severoirským protějškem. Je otázkou, do jaké míry je to důsledkem rozdílného pozadí obou konfliktů, ať už historického, politického, geografického či jiného, faktem však zůstává, že zatímco v rámci organizace PIRA od počátku devadesátých let postupně docházelo k upouštění od myšlenky ozbrojeného boje jako primárního způsobu dosažení konečných politických cílů, organizace ETAm do této fáze zatím nedospěla. Proč tomu tak je ovšem zůstává otázkou pro další práce.

Mezi cíle mé práce jsem v úvodu uvedl i snahu odpovědět na otázku, jestli v průběhu konfliktů docházelo k vzájemnému ovlivňování činnosti organizací, jež jsou předmětem mého srovnání. Na dané téma jsem bohužel ve svých zdrojích narazil jen jedinkrát, v knize autora Tima Pata Coogana, který zmiňuje kontakty mezi oběma organizacemi již od roku 1974, nicméně bez bližší specifikace. Přímé spojení ani informace o přímém či nepřímém vlivu jedné organizace na druhou se mi tak nepodařilo potvrdit.

2.2 Organizační struktura a provázanost s regionálním politickým systémem

Důkladný popis organizační struktury jakékoliv teroristické skupiny či případného napojení na další organizace, skupiny či hnutí z jejího širšího socio-politického prostředí, je do značné míry (pokud vůbec) těžko možný, už kvůli samotné podstatě jejího fungování v maximální míře utajení. V případě ETA a PIRA je situace do jisté míry usnadněná skutečností, že se jedná o již dlouhou dobu existující organizace, o jejichž činnosti se podařilo nashromáždit značné množství informací a empirických dat, přičemž právě třeba pochopení vnitřní struktury pomohly i četné materiály zachycené bezpečnostními složkami v průběhu konfliktu, jako například tzv. dokumenty ze Sokoá zadržené ve Francii roku 1988 nebo soudní proces s jedním z členů organizace v roce 1998, které osvětlily mnohé aspekty fungování organizace ETA.⁶¹ V této kapitole se tedy pokusím v krátkosti nastínit organizační strukturu a propojení organizací ETA a PIRA v rámci regionálních politických systémů Baskicka a Severního Irska.

2.2.1 Organizační struktura

2.2.1.1 ETA

Počet členů organizace lze vzhledem k různým stupňům příslušnosti, funkcí a neustálému náboru nových rekrutů těžko přesně určit, nicméně v období od jejího založení až do devadesátých let se pohyboval zhruba v rozmezí několika desítek až stovek aktivních jedinců. Pravděpodobného maxima členů dosáhla organizace v roce 1981, tedy v období své největší aktivity, kdy jejich počet stoupl až na jeden tisíc.⁶²

Z organizačního hlediska je ETA(m) od roku 1974 vlastní vojenský charakter a z něho vyplývající hierarchie velení. V období od založení v roce 1959 do dělení na ETAm a ETApM prošla struktura organizace složitým vývojem, který do budoucna jasně ukázal nutnost elitního a vojenského charakteru při maximálním utajení, pokud měla i nadále

⁶¹ Grupo de Estudios Estratégicos, 2003. El declive de ETA - GEES. Available at: <http://www.gees.org/imprimir.php?id=307> [Last Access May 20, 2008]

⁶² Llera, Francisco. ETA: ejército secreto y movimiento social. Madrid: Centro de Estudios Constitucionales 1992, str.174

provádět efektivně svou ozbrojenou činnost a zároveň odolávat policejním snahám o odhalení a rozbití. ETAm se transformovala v tajnou vojenskou organizaci fungující na bázi zhruba tří- až pětičlenných buněk, nezávisle na sobě fungujících a s jednotným velením lokalizovaným ve francouzské části Baskicka. Operační oblastí každé buňky bylo místo, kde její členové normálně žili. Kromě vedení lokalizovaného ve Francii je možné zbylé aktivní členy organizace rozčlenit na základě rolí do několika skupin. Takzvaní „liberados“ nebo „ilegales“ jsou po vedení osobami s nejvyšším statusem. Jejich náplní práce jsou nejdůležitější ozbrojené akce, za svou činnost jsou organizací placeni a jejich totožnost je známá policii. Druhou skupinou jsou tzv. legales, osoby normálně žijící a pracující ve svém civilním životě, o jejichž činnosti policejní složky nemají vědomí. Vykonnávají pro organizaci různou činnost, podle které se dále dělí na tzv. enlaces („spojky“) mající na starosti komunikaci, „buzones“ („schránky“) v jejichž kompetenci je rozdělování a uchovávání výbavy a „informativos“ obstarávající informace. Konečně třetí skupinou jsou tzv. apoyos, jejichž úkolem je podpora ostatních členů ve všech potřebných oblastech a mimo to mají na starosti například i nábor nových členů.⁶³

Z širšího pohledu je ETA součástí rozsáhlého organizačního konglomerátu, do něhož patří jak tajné skupiny, tak legální firmy, politická hnutí a sociální sdružení. Od roku 1975, kdy byl pod patronací ETAp tento konglomerát založen, až do roku 1998, kdy byl oficiálně zakázán (a tedy přejmenován na Ekin), vystupoval pod názvem KAS (Koordinadora Abertzale Socialista).⁶⁴ Náplní tohoto nesourodého celku bylo a je sdružování všech skupin, jejichž cílem je nezávislost Baskicka a spojených více či méně, přímo i nepřímo, s teroristickou organizací ETA. Součástí tohoto konglomerátu jsou například mládežnická hnutí (Jarrai, později Haika a Segi), politické strany a syndikáty, vyšetřování v průběhu let však prokázala jejich propojení s mnoha dalšími sdruženími a firmami, včetně provázaného financování. Z nejširšího, ideologicky-strategického hlediska je ETA, stejně jako celý konglomerát KAS (Ekin), součástí tzv. Baskického hnutí národního osvobození, které je od svého seskupení roku 1978 nejširším mobilizačním prostředkem všech baskických uskupení tzv. vlastenecké levice (izquierda abertzale), přičemž ETA je ozbrojeným předvojem a ochráncem tohoto hnutí.⁶⁵

⁶³ Llera, Francisco. ETA: ejército secreto y movimiento social. Madrid: Centro de Estudios Constitucionales 1992, str.174

⁶⁴ Sánchez-Cuenca, Ignacio. ETA contra el Estado : Las Estrategias del Terrorismo. Barcelona : Tusquets 2001, str.51

⁶⁵ Llera, Francisco. ETA: ejército secreto y movimiento social. Madrid: Centro de Estudios Constitucionales 1992, str.182

2.2.1.2 IRA

Provisional IRA je hierarchicky řízená organizace vojenského charakteru. Hlavním a nejvyšším orgánem bylo Všeobecné armádní shromáždění (GAC), tvořené delegáty brigád a dalších sekcí armády. Do roku 1969 se GAC scházelo pravidelně, nicméně v pozdějších letech konfliktu se sešlo již jen dvakrát, v letech 1970 a 1986, neboť svou velikostí by z bezpečnostního hlediska znamenalo hrozbu.⁶⁶ Shromáždění volilo dvanáctičlenný Vojenský výkonný výbor (Army Executive), který pak dále volil Vojenskou radu (Army Council), složenou ze sedmi členů přebírajících všeobecnou kontrolu nad každodenním životem armády. Většinou z vlastních řad volila Vojenská rada velitele štábu (Chief of Staff), jenž jmenoval hlavního administrativního důstojníka (General Adjutant) a Štáb vrchního velení (General Headquarters, GHQ). Štáb vrchního byl rozdělen do několika sekcí podle následujících působností: finance, technika, operace, bezpečnost, propagace, zpravodajské služby a výcvik. Ředitelé jednotlivých sekcí v čele s hlavním zásobovacím důstojníkem (quartermaster) tvořili výše zmíněný štáb vrchního velení.⁶⁷ Na regionální úrovni je organizace rozdělena do dvou velitelství spadajících pod Vojenskou radu a Štáb vrchního velení: Severní velitelství (Northern Command) s působností na 9 hrabstvích provincie Ulster a Jižní velitelství (Southern Command) pro zbytek Irska. Původně byly operace PIRA řízeny pouze z velitelství v Dublinu, v roce 1976 však zejména vlivem skupiny dominantních vedoucích činitelů působících v Ulsteru došlo k rozdělení a severní zóna přešla pod nově vytvořené Severní velení.⁶⁸ Úspěch britské armády v akcích proti organizaci a jejím infiltrování vedl v druhé polovině sedmdesátých let kromě změny strategie i ke změně organizační struktury. Velká rozvětvenost organizace, která znamenala větší hrozbu průniku do jejích struktur ze strany bezpečnostních složek měla být nahrazena novým, užším modelem. Základními funkčními jednotkami se místo původních tzv. batallionů, velkých organizačních uskupení na daném území, staly malé buňky, takzvané Jednotky aktivní služby (Active Service Units).⁶⁹ Tyto úzce specializované jednotky sestávající optimálně ze čtyř členů (v praxi 4-8) byly hlavními nositelkami ozbrojených akcí. Všechny buňky/jednotky ASU spadaly pod velení na brigádní úrovni (nejvyšší organizační jednotka na určitém území), odkud dostávaly

⁶⁶ Bell, Bowyer. *The IRA, 1968-2000 : Analysis of a Secret Army*. London : Cass 2000, str.148

⁶⁷ O'Brien, Brendan. *Dlouhý boj : IRA a Sinn Féin : od ozbrojeného boje k mírovým rozhovorům*. Brno : Zvláštní vydání 2003, str.140

⁶⁸ Bowyer. *The IRA, 1968-2000 : Analysis of a Secret Army*. London : Cass 2000, str.154

⁶⁹ Coogan, Tim Pat. *The IRA*. London : HarperCollins 1995, str.465

rozkazy. Zároveň žádná buňka nedisponovala vlastními zbraněmi, kompletní kontrolu nad arzenálem mělo mít vedení nadřízené složky. Paralelně s novou strukturou fungovala i část původní, kdy dobrovolníci v určité lokalitě byli organizováni tzv. rotách (companies), jejichž náplní bylo kromě ochrany daného území a sběru informací například i přechovávání zbraní.⁷⁰

Počet aktivních členů PIRA byl odhadován okolo patnácti set v době největší činnosti v sedmdesátých letech, přičemž s přeměnou na tajnou organizaci strukturovanou v malých nezávislých buňkách v roce 1979 a následnou profesionalizací byly počty značně redukovány. V době vyhlášení příměří roku 1994 bylo množství příslušníků organizace odhadováno na zhruba pět set.⁷¹

Zmíněná struktura fungující bez větších změn od druhé poloviny sedmdesátých let až do dnešních dnů se ukázala být velmi efektivní. Dokazuje to jak její stálost, tak vyjádření samotné britské armády, která několikrát ve svých dokumentech a prohlášeních vlastních vedoucích činitelů připustila, že PIRA je nejen profesionálně organizovaná, ale disponuje kromě arzenálu zbraní i dostatečným počtem členů a případně dalších dobrovolníků, pro vedení dlouhodobé ozbrojené činnosti.⁷²

2.2.2 Provázanost s regionálním politickým systémem

2.2.2.1 ETA

Zasazení organizace Euskadi Ta Askatasuna do politického rámce v regionu španělského Baskicka je v jejích počátcích, na přelomu šedesátých a sedmdesátých let minulého století, složitější, neboť v této době v autoritativním frankistickém Španělsku ještě neexistoval politický pluralismus na celostátní úrovni, natož pak na úrovni regionální. Organizace tedy nevycházela z nějaké dané politické strany či hnutí, nýbrž spíše z ideového proudu radikálního baskického nacionalismu. Tento fakt ale neznamená, že by se ETA zrodila do čistě politicky indiferentní společnosti. Utváření baskického politického systému v době španělského přechodu k demokracii od poloviny sedmdesátých let mohlo čerpat z politické tradice z doby před osudnou španělskou občanskou válkou, v které byly

⁷⁰ Coogan, Tim Pat. The IRA. London : HarperCollins 1995, str.466

⁷¹ University of Ulster, CAIN: Abstracts of Organisations - 'PIRA'. Available at: <http://cain.ulst.ac.uk/othelem/organ/iorgan.htm#ira> [Last Access May 20, 2008]

⁷² Kennedy-Pipe, Caroline. The origins of the present troubles in Northern Ireland. London : Longman 1997, str.85

určité politické strany a hnutí již etablované od počátku 20.století – např. Baskická národní strana (PNV), Baskická národní akce (ANV) nebo baskická odnož PSOE, celošpanělské dělnické socialistické strany.⁷³ Baskická národní strana PNV byla tradiční představitelkou baskického nacionalismu, vůči které právě se však v době krize celého myšlenkového proudu národního obrození v padesátých letech vymezuje radikální studentská skupina EKIN, zárodek pozdější organizace ETA. Od této doby funguje tradiční napětí mezi největším baskickým představitelem umírněného nacionalismu – stranou PNV a organizací ETA (potažmo politickým skupinám a hnutím s ní do různé míry spjatých), představující nacionalismus radikální. Od samého počátku je ETA spjata s baskickým levicovým proudem, které ve spojení s radikálním vlastenectvím dalo vzniknout tzv.izquierda abertzale (vlastenecká levice), nicméně nejedná se o jejího hlavního představitele, neboť od počátku v rámci radikálně levicového proudu existovaly i antinacionalisticky orientované skupiny v její přímé opozici.⁷⁴

Výchozím bodem organizace ETA tedy bylo spojení radikálního nacionalismu a levicové orientace, přičemž za dobu jejího dalšího vývoje, zejména v prvních dvou desetiletích, dochází ke značnému štěpení a příklonu vzniklých odnoží k jednotlivým ideově-politickým proudům na základě rozdílných přístupů k širším aspektům národně-osvobozenického boje (sociálně-politického, strategického apod.) Ze značného množství politických formací vycházejících z organizace ETA v rámci jejího štěpení byly v průběhu delšího časového úseku významné zejména Revoluční vlastenecká dělnická strana (LAIA) vzniklá odštěpením politické fronty ETA roku 1974, Revoluční socialistická lidová strana (HASI) vzniklá v roce 1977 nebo Strana baskické revoluce (EIA), založená ETApM stejného roku. Zatímco první dvě zmíněné postupem času inklinovaly k ETAm, třetí byla spojena s ETApM, již byla založenou. Z hlediska později dominantní odnože ETAm (ETApM roku 1982 zaniká) byl v této době důležitý také vznik širší socio-politické struktury KAS zastřešující radikální nacionalistická hnutí (a tedy i strany blízké ETAm, i když původní impuls vzešel z ETApM) a z politického hlediska volební koalice Herri Batasuna (HB – Lidová fronta) pro volby roku 1977, která v budoucnu prokázala značnou mobilizační schopnost a stala se v zásadě její politickou větví.

Herri Batasuna se i přes svou značnou heterogenitu a z ní vyplývajících častých vnitřních neshod zařadila mezi nejvýznamnější politické aktéry baskické politické scény

⁷³ Strmiska, Maxmilián. Regionální strany a stranické systémy : Španělsko, Itálie, Velká Británie a Severní Irsko. Brno : CDK 1998, str.47

⁷⁴ Strmiska, Maxmilián. Regionální strany a stranické systémy : Španělsko, Itálie, Velká Británie a Severní Irsko. Brno : CDK 1998, str.40

ustavené během demokratického přechodu Španělska v druhé polovině sedmdesátých let. Zmíněná heterogenita sdružení stran se nakonec ukázala jako výhoda, neboť jí umožňovala značnou koaliční flexibilitu a spolu s propojením s KAS a vazbou na ETA, které pro změnu přinášely vyšší mobilizační schopnost, tvořily základ jejího dlouhodobého relativně vysokého volebního podílu v rámci Baskicka.⁷⁵ Konec Herri Batasuna přinesla po dvaadvaceti letech až represivní vlna španělské justice a policejních složek vůči jednotlivým složkám napojených na koalici (včetně uvěznění celého vedení), která v roce 1996 následovala po záměru použít v rámci předvolební kampaně záběry příslušníků ETA.⁷⁶ Do dalších voleb šly některá z původních součástí HB již jako součást další radikálně nacionalistické formace stran nazvané Euskal Herritarok, Baskičtí občané. K definitivnímu zrušení Herri Batasuna došlo v roce 2001, přičemž nástupnickou organizací se stala Batasuna, neboli Jednota. I ta však byla jen o dva roky později oficiálně postavena mimo zákon.⁷⁷

Důležitou roli v postavení organizace ETA v baskickém politickém systému zajišťovaly i již zmíněná zastřešující platforma KAS a dále širší socio-politický okruh různých subjektů sdružený v mobilizačním Baskickém hnutí národního osvobození – MVLN. Zatímco první, vzniklá z popudu ETApM v roce 1976 byla vyjádřením politického programu radikálního nacionalismu a tedy i náplní pro organizaci a sympatizující skupiny po další více než dvě desetiletí, v rámci MVLN byla sdružena různorodá uskupení a hnutí politického, sociálního, kulturního aj. charakteru na základě společné ideologie tzv. vlastenecké levice. Jejimi součástmi tak byla nejen platforma KAS, samotná ETA, mládežnické hnutí Jarrai (později přejmenovaná na Haika a Segi) či Herri Batasuna a další politické strany.⁷⁸ V letech 1998 až 2007 byly jednotlivé součásti širšího politicko-sociálního okolí ETA, tedy KAS (v pozdějších letech přejmenované na EKIN) a MVLN postaveny v soudních procesech mimo zákon pro přímé napojení s teroristickou organizací, nicméně i nadále fungují, ať už po sloučení s jinými skupinami či přejmenování a tvoří tak i v současnosti její mobilizační a politické zázemí.⁷⁹

⁷⁵ Strmiska, Maxmilián. Regionální strany a stranické systémy : Španělsko, Itálie, Velká Británie a Severní Irsko. Brno : CDK 1998, str.56

⁷⁶ El Mundo, elmundo.es | Especial ETA: la dictadura del terror | El entorno de ETA. *El Mundo.es - ETA La Dictadura del Terror*. Available at: <http://www.elmundo.es/eta/entorno/batasuna.html> [Last Access May 10, 2008].

⁷⁷ Meredith Moore. End of Terrorism? In: Harvard International Review. 2005, Vol. 27, no. 2, s.12

⁷⁸ Llera, Francisco. ETA: ejército secreto y movimiento social. Madrid: Centro de Estudios Constitucionales 1992, str.180

⁷⁹ 20minutos.es. (2007, December 4). Prisión para 35 de los 41 detenidos tras ser condenados en la causa de EKIN. 20minutos (España). Retrieved March 12, 2008, from <http://www.20minutos.es/noticia/317077/0/prision/caso/ekin/>

2.2.2.2 IRA

Irská republikánská armáda byla vždy tradičně spjata s jedinou stranou – Sinn Féin, spolu s kterou se považovaly za jediné nositele politické legitimacy Irska, resp. irské administrativy z doby republiky v letech 1916 až 1919.⁸⁰ Narozdíl od organizace Euskadi Ta Askatasuna tedy její politické křídlo neprošlo zdaleka takovou proměnou, nicméně ani ono se nevyhnulo dílším štěpením. Provázanost strany a radikálního nacionalismu/republikánství sahá až do roku 1916, kdy byla Sinn Féin (v irštině znamená „My sami“), založená roku 1904 novinářem Arthurem Griffithem, ovládnuta republikány v čele s Eamonem de Valerou, jedním z vůdců tzv. Velikonočního povstání proti Britům. Z radikálního obratu politických preferencí irského obyvatelstva, který následoval represe po nevydařeném povstání, nejvíce čerpala právě Sinn Féin.⁸¹ Od této doby tak spolu s IRA představovaly hlavní nositelky irského republikanismu. Přímá formální spojitost mezi oběmi součástmi republikánského proudu – politického a ozbrojeného, nikdy nebyla prokázána, nicméně samotný fakt, že někteří představitelé tohoto proudu byli zároveň členy obou organizací či mezi nimi v průběhu času přecházely, to jasně naznačuje.⁸² Jako nejlepší příklad stačí uvést nejznámějšího představitele strany Sinn Féin, Gerryho Adamse, který to sice vždy odmítal, podle většiny autorů (m.j. Bowyer-Bell, O'Brien, Coogan), kteří se danému tématu věnují, je však jeho minulost v nejvyšších velících strukturách IRA nepopíratelná. Teoretické propojení IRA a Sinn Féin zmiňuje mimo jiné také zabavený interní dokument IRA z roku 1977, tzv. staff report.⁸³

Spolu s oddělením tzv. provizorního křídla IRA – PIRA, došlo v roce 1969 i k oddělení křídla v rámci strany Sinn Féin, která nesla stejné přízvisko – Provisional Sinn Féin. Obě frakce, jak politická tak vojenská, které v opozici proti současnému vedení prosazovaly prioritu ozbrojeného boje, se staly v budoucnu dominantními. Od druhé poloviny sedmdesátých let se ještě počátkem desetiletí téměř marginální strana (resp. nyní její provizorní frakce) začala dostávat opět na politické výsluní, neboť nové strategie tzv. Dlouhé války předpokládala současnou mobilizaci jak na vojenské frontě, tak nově i na frontě politické. Jedním z hlavních představitelů této prosazované změny byl již zmíněný

⁸⁰ Frank, Jan. Konflikt v Severním Irsku. Praha : Triton 2006, str.120

⁸¹ Frank, Jan. Konflikt v Severním Irsku. Praha : Triton 2006, str.32

⁸² O'Brien, Brendan. Dlouhý boj : IRA a Sinn Féin : od ozbrojeného boje k mírovým rozhovorům. Brno : Zvláštní vydání 2003, str.108

⁸³ Coogan, Tim Pat. The IRA. London : HarperCollins 1995, str.167

Gerry Adams, který v jednom ze svých novinových příspěvků psaných pod pseudonymem za jeho pobytu ve vězení v roce 1972 napsal: „Potřebujeme vzdorovat Britům na ekonomické, politické, kulturní, národní a vojenské frontě.“⁸⁴ Představitelkou vzdoru na jiných než vojenských frontách mělo být právě politické křídlo militantního republikanismu, strana Sinn Féin, jemuž bylo přiřazeno několik funkcí: představování „seriózní“ tváře republikanismu, propagace jeho myšlenek doma i v zahraničí, hájení zájmů vězněných členů IRA a zajišťování fondů pro pokračování ozbrojeného boje.⁸⁵ Nejdůležitější úlohou však byla existence stabilní politické báze, jež by pokračovala v aktivitách hnutí v případě vojenského krachu.⁸⁶ V dalším vývoji konfliktu a zejména po neúspěchu vojenských kampaní, které nesplnily svůj účel a nepřesvědčily Brity o nutnosti stažení z Ulsteru, začala postupně Sinn Féin jakožto politické křídlo radikálního republikanismu zastíňovat původně dominantní křídlo vojenské, reprezentované PIRA, aby nakonec dominoval úplně. V současnosti je tak strana Sinn Féin nejvýznamnější politickou stranou z katolického tábora v Severním Irsku.

Nejbližší socio-politické prostředí organizace PIRA však netvořilo jen její politické křídlo – strana Sinn Féin. Stejně jako v případě Baskicka, i v Severním Irsku existovala sdružení a hnutí, která byla jak vojenskému, tak politickému křídlu oporou – jednalo se např. o Cumann na mBan, ženské ozbrojené křídlo republikánského hnutí, Na Fianna Eirean, mládežnickou organizaci IRA, či podpůrné skupiny tzv. IRA's auxiliaries.⁸⁷

2.2.3 Srovnání

Narozdíl od historického a ideologicko-politického vývoje, v kterém existují mezi oběma organizacemi značné rozdíly, v aspektu vývoje jejich struktury a fungování jsou si ETA a PIRA v zásadě velmi podobné. Euskadi Ta Askatasuna se během prvních zhruba patnácti let své existence vyvynula z malé studentské skupiny v širší uskupení několika front (politické, vojenské aj.) tvořících dohromady jednu organizaci. Z této skutečnosti vyplývala (spolu s počáteční nezkušeností jejích členů) značná zranitelnost ze strany bezpečnostních složek frankistického režimu, která se ukázala již po prvních jejích významnějších akcích v podobě mohutných zatýkání. Po sérii štěpení došlo v roce 1974

⁸⁴ Patterson, Henry. *The Politics of Illusion: A Political History of the IRA*. London: Serif 1997, str.183/4

⁸⁵ Coogan, Tim Pat. *The IRA*. London : HarperCollins 1995, str.467

⁸⁶ Neumann, Peter R., *From Revolution to Devolution: Is the IRA Still a Threat to Peace in Northern Ireland?* In: *Journal of Contemporary European Studies*. 2005, Vol. 13, No. 1, s.82

⁸⁷ Patterson, Henry. *The Politics of Illusion: A Political History of the IRA*. London: Serif 1997, str.140

k definitivnímu oddělení vojenského křídla pod názvem ETA militar, které své strategii a taktice, pokračování v prosazování cílů skrze tajně vedený ozbrojený boj, přizpůsobilo i svou organizační strukturu. Vznikla tak tajná organizace s vojenskou strukturou velení, elitním členstvím a rozdělením do malých, funkčních, na sobě nezávisle operujících buněk. Provisional IRA sice při svém vzniku odloučením od původní Irské republikánské armády v roce 1969 vycházela ze zavedené struktury několik desetiletí fungující vojenské organizace/armády, nicméně již během prvních deseti let své samostatné existence pod vlivem okolností (zejména zvýšená efektivita bezpečnostních složek v boji proti ní) a změněné strategie prošla proměnou v organizaci podobné povahy jako ETAm, s výše zmíněnými charakteristikami. Z hlediska velikosti byly organizace mírně odlišné, neboť PIRA si i přes to, že pocházela v porovnání s Baskickem z menšího a méně lidnatého území, udržovala větší členskou základnu, což odpovídalo i větší intenzitě severoirského konfliktu.

V provázanosti s regionálním politickým systémem se organizace ETA a PIRA liší již trochu více. Zatímco vztah ETA k různým politickým uskupením a stranám se v průběhu času měnil s ohledem na její ideologicko-politický vývoj a samozřejmě i v návaznosti na její štěpení, PIRA po celou dobu své existence byla napojena jen na jedinou politickou stranu - Sinn Féin (resp. Provisional Sinn Féin), spolu s níž se považovala za jedinou nositelku politické legitimacy Irského státu, za jehož znovuoobnovení bojovala. I v jejím případě později docházelo k dílčím štěpením, jmenovitě v letech 1986 a 1997, provázeným odštěpením spřízněných politických frakcí, nicméně větší vliv na fungování organizace neměly. Posledním důležitým aspektem fungování organizací ETA a PIRA je existence jejich širších socio-politických okolí v podobě podpůrných hnutí, sdružení, ale i zmíněných politických stran. V tomto ohledu jsou si organizace opět podobné. Jedná se jak o mládežnická, ženská či jiná hnutí a alternativní skupiny, tak o samotné politické strany, které dohromady tvoří významný mobilizační prvek obou organizací a často jsou důležité i jako zdroj jejich nových rekrutů.

2.3 Užití teroristických prostředků

Užití teroristických prostředků jak u ETA, PIRA a dalších jejich případných odštěpených frakcí, hrálo téměř od samého počátku obou konfliktů v taktickém arzenálu zmíněných organizací významnou roli. S postupem času se jeho důležitost snižovala s naopak vzrůstajícím významem jednání na politické úrovni, ke kterému bezvýsledné konflikty dříve či později spěly, nicméně po dlouhé cestě, jíž organizace prošly, pouze PIRA se v roce 2005 definitivně zřekla použití násilí. Jaký byl vývoj ve strategii užití ozbrojeného násilí a teroristických prostředků u ETA a PIRA v období od sedmdesátých let do dnešních dnů? Na toto se pokusím odpovědět v následující podkapitole, v jejímž závěru historický vývoj doplním o srovnání a případně další relevantní informace, které podobnost či rozdíly mezi oběma organizacemi dále podloží.

2.3.1 ETA

Za dobu více než čtyřicetiletého působení organizace ETA v letech 1959 až 2001 padlo za obětí jejím útokům přes 800 lidí,⁸⁸ což jí spolu s IRA řadí mezi nejkrvavější organizace v dějinách světového terorismu. Strategie ozbrojeného boje stejně jako strategie ideologicko-politická prošla v průběhu času značným vývojem, při kterém sledovala měnící se vztah k organizace k prostředkům, kterými měla dosáhnout svých cílů.

Zejména kvůli značnému číslu obětí, které činnost ETA od roku 1968 do dnešních dnů přinesla, je minimálně zajímavé, že v úplných počátcích jejího fungování, zhruba od založení roku 1959 do I.shromáždění v roce 1962 nejdříve zmínka o ozbrojeném boji vůbec nebyla a později jen pomalu krystalizovala ve stínu dalších způsobů prosazování jejích cílů.⁸⁹ K prvnímu pokusu o násilný teroristický akt vůči osobám dochází sice již v roce 1961 s útokem na vlak vezoucí veterány španělské občanské války, nicméně v kontextu tehdejší strategie organizace se jedná stále ještě o svým způsobem výjimku. Zásadní vliv v tomto ohledu mělo až dílo F.Krutwiga *Vasconia* vydané v šedesátých letech, které přináší a ospravedlňuje mimo jiné myšlenku ozbrojeného boje. Ta je posléze v teoretických kruzích ETA (J.L.Zalbide) rozvedena do podoby guerilového boje a přijata

⁸⁸ Ministerio del Interior, 2008. Víctimas de ETA. Últimas víctimas mortales. Available at: http://www.mir.es/DGRIS/Terrorismo_de_ETA/ultimas_victimas/p12b-esp.htm

⁸⁹ Elorza A., Garmendia J.M., Jáuregui G. La historia de ETA. Madrid : Temas de Hoy 2006, str.203

jako oficiální strategie na III. shromáždění v roce 1964.⁹⁰ Ve stejném roce je v rámci dokumentu „Teoretické základy revolučního boje“ přijata i strategie rozpracovaná F. Krutwigem, tzv. systém akce-represe-akce, jenž vychází z předpokladu, že represe ze strany státu vyvolaná násilnou akcí přinese příklon a sympatie civilního obyvatelstva, které organizaci podpoří v další vlně útoků, tentokrát už ve větším měřítku.⁹¹ První obětí ETA se stal v roce 1968 člen dopravní policejní hlídky, který byl zastřelen jedním z předních představitelů organizace při běžné silniční kontrole, přičemž o pár hodin později byl sám v přestřelce s bezpečnostními silami zabit.

V rozdělení jednotlivých strategických období ozbrojeného boje organizace ETA se autoři věnující danému tématu většinou rozcházejí, nicméně určité základní rysy typické pro daná časová období lze vysledovat.

Období frankistického autoritativního režimu od přijetí prvních zásad ozbrojeného boje až do smrti Franka roku 1975, bylo charakteristické propagací guerilového boje a strategie akce-represe-akce, nicméně výsledkem byl dosud jen relativně nízký počet útoků s oběťmi na životech. V praxi se předpoklad strategie akce-represe-akce potvrdil, neboť se podařilo stát do vzniklého kruhu násilí zavést, nicméně se značně neblahými důsledky v podobě represí, které po první vlně útoků znamenaly pro organizaci téměř její zánik (srov. Burgoský proces kap.1) a v praxi dva roky útlumu. V roce 1972 dochází k vlně druhé, následované stejně jako v případě první mohutnou vlnou zatýkání a zadržením mnoha čelních představitelů organizace, zároveň však stoupá i popularita mezi baskickým lidem a díky značnému zájmu o spolupráci dochází i k významnému rozšíření členské základny.⁹² V této době dochází postupně ke změně strategie, kdy po rozdělení na ETAm a ETApM první ze zmíněných přechází na model tajné elitní organizace s vojenskou strukturou a s novým přístupem k ozbrojenému boji. Největšího počtu obětí dosahovaly útoky ETA překvapivě v období španělského přechodu k demokracii, především v letech 1978 až 1980, kdy zemřelo vlivem teroristických útoků dohromady 234 osob, tedy více než jedna čtvrtina z celkového počtu obětí za dobu jejího působení. Právě v tomto období se objevuje strategie tzv. vyčerpávající války, kterou jako první ve svých oficiálních

⁹⁰ Strmiska, Maximilián. Smrtonosné vlastenectví : etnicko-politický terorismus v Baskicku a Quebecu. Brno : Masarykova univerzita 2001, str.12

⁹¹ Grupo de Estudios Estratégicos, 2003. El declive de ETA - GEES. Available at: <http://www.gees.org/imprimir.php?id=307> [Last Access May 20, 2008]

⁹² Sánchez-Cuenca, Ignacio. ETA contra el Estado : Las Estrategias del Terrorismo. Barcelona : Tusquets 2001, str.61

dokumentech zmiňuje ETApM na svém VI.shromáždění v roce 1975,⁹³ nicméně je to ETAm, která ji v rámci výše zmíněné změny postoje k ozbrojenému boji přijme za svou a jejíž strategií se stane na další skoro dvě desetiletí i po zániku samotné ETApM. Koncept „vyčerpávající války“ (guerra de desgaste, war of attrition) je charakteristický pro asymetrické konflikty, v nichž cílem slabšího aktéra (v tomto případě ETA) je donucení nepřítele (Španělských politických představitelů) ke změně postoje ke konfliktu skrze vojenské i ekonomické vyčerpání a z něho vyplývající politický tlak, jednoduše řečeno snaha o maximalizaci tlaku až za úroveň snesitelnosti. V polovině devadesátých let dochází k opětovnému nárůstu teroristického násilí v předvečer celošpanělských parlamentních voleb, jenž má za cíl destabilizaci politického systému a zvýšení potenciálu pro další vyjednávání. Cíli útoků se při této vlně stávají vysocí političtí představitelé španělského státu, dokonce i samotný král Juan Carlos I., příslušníci bezpečnostních složek a veřejné instituce. V průběhu více než dvou a půl desetiletí, v kterých je hlavním smyslem násilných akcí snaha o vyčerpání protivníka a jeho přehodnocení postoje k udržení své přítomnosti v konfliktu, došlo ke dvou významným pokusům o přímou politickou dohodu se zástupci španělského státu – alžírská jednání a tzv.Pakt Estella-Lizarra, v druhém případě dokonce následovaný ročním příměřím, nicméně oba skončily neúspěchem a tak i návratem organizace k násilí. Tato situace trvá až do dnešních dnů.

V průběhu ozbrojeného boje organizace ETA byly součástí jejího taktického arzenálu i dva specifické teroristické nástroje. Prvním z nich byly únosy, které měly jak strategický cíl, tzn. vydírací potenciál, tak i ryze praktický, kterým byla výměna za finanční hotovost potřebnou pro fungování organizace. Historicky první unesenou osobou se stal Eugene Beihl v roce 1970, nicméně první obětí únosu pro potřeby získání výkupného se stal až v roce 1972 průmyslník Felipe Huarte Beaumont.⁹⁴ Druhou, modernější součástí teroristického arzenálu ETA se stal tzv.kale borroka, neboli pouliční boj provozovaný zejména mladými sympatizanty, který se objevuje počátkem devadesátých let minulého století. Jedná se o terorismus nízké intenzity, tzv.mikroterorismus namířený zejména proti hmotným cílům, mající za cíl zvýšení mobilizační schopnosti organizace zejména v polovině desetiletí, v období nuceného útlumu aktivit po sérii úspěšných policejních zásahů do jejích struktur. Jeho původ lze dohledat již v protestních akcích hnutí MLNV ze sedmdesátých let, nicméně k jeho hlavnímu uplatnění dochází až začátkem devadesátých

⁹³ Sánchez-Cuenca, Ignacio. Terrorism as War of Attrition. Madrid: Centro de Estudios Avanzados en Ciencias Sociales 2004, str.15

⁹⁴ ABC.es, ETA: Historia de 40 años de terrorismo. Available at: <http://especiales.abc.es/2006/eta/index.html>

let z výše zmíněných důvodů. Nejznámějším případem uplatnění strategie kale borroka byly pravděpodobně protestní akce proti stavbě dálnice mezi Pamplonou a baskickým San Sebastianem, kterou kromě smrti čtyř pracovníků spojených s výstavbou přímo rukou ETA provázely i násilné protesty a sabotáže. Z organizačního hlediska je způsob pouličního boje kale borroka založen hlavně na dvou přidružených organizacích mladých sympatizantů ETA ze skupiny Jarrai, tzv. grupos Y a grupos X, koordinovaných často přímo příslušníky organizace. Mnozí z těchto mladých sympatizantů se v průběhu času dále stávají novými příslušníky samotné organizace.⁹⁵

2.3.2 IRA

Jak již bylo v úvodu kapitoly řečeno, i přes jistě krvavý vývoj událostí v konfliktu spojeném s baskickým regionem, v kterém od počátku padlo za oběť více než osm set lidí, smutné prvenství v počtu mrtvých a zraněných si s velkým náskokem uchovávají tzv. Problémy v Severním Irsku; navzdory faktu, že rozlohou i počtem obyvatel je Ulster menší, než region Baskicko, vyžádal si konflikt od roku 1968 do dnešních dnů více než 3600 obětí a 40 000 zraněných.⁹⁶ Je však nutné hned na úvod říct, že zatímco v případě obětí násilí spojeného s Baskickem, kde se většina přičítá přímým aktivitám organizace ETA, v případě severoirského konfliktu jen zhruba polovinu obětí tvoří lidé usmrcení přímou činností IRA, zbytek připadá na další paramilitární organizace z obou zneprátelených táborů a činnost místních bezpečnostních složek společně s britskou armádou. Poměr obětí přímé činnosti PIRA a ETAm je tedy 1778 : 778⁹⁷

Stejně jako v případě ETA, došlo i u Irské republikánské armády, resp. její odnože z roku 1969 Provisional IRA, v průběhu její ozbrojené kampaně k určitým změnám ve strategii užití teroristických prostředků. Do vypuknutí nepokojů v Ulsteru vyprovokovaných zásahy policejních jednotek proti pochodům za občanská práva a vzrůstajícím sektářským násilím, tedy do konce šedesátých let, byla Irská republikánská armáda na ústupu, přičemž těsně před samotným rokem 1968 již skoro neexistovala. Na vině tomu byla jak neúspěšná tzv. pohraniční kampaň z přelomu padesátých a šedesátých

⁹⁵ Grupo de Estudios Estratégicos, 2003. El declive de ETA - GEES. Available at: <http://www.gees.org/imprimir.php?id=307> [Last Access May 20, 2008]

⁹⁶ Neumann, Peter R., From Revolution to Devolution: Is the IRA Still a Threat to Peace in Northern Ireland? In: Journal of Contemporary European Studies. 2005, Vol. 13, No. 1, str. 1

⁹⁷ Sánchez-Cuenca, Ignacio. Terrorism as War of Attrition. Madrid: Centro de Estudios Avanzados en Ciencias Sociales 2004, str.13

let, tak příklon dublinského vedení k nacionalistické mobilizaci skrze celoírské dělnické hnutí. Čas „zmrtvýchvstání“ přišel paradoxně až v reakci na neschopnost a neochotu jak britských tak severoirských pořádkových složek ochránit katolické obyvatelstvo vůči násilí ze strany protestantů, spolu s rozhodnutím vlády Irska a vedením organizace IRA v Dublinu do zjitřeného prostředí vojensky nezasahovat. Radikální křídlo IRA, které se v roce 1969 distancuje od ústředí a zakládá v Belfastu Provisional IRA, tak vzniká z potřeby hájit zájmy katolické menšiny proti zvlí ze strany protestantů, ať už členů jiných paramilitárních organizací, příslušníků místních ozbrojených složek nebo britských vojáků. Díky vývoji v Ulsteru v počátcích znovueskalovaného konfliktu, tzn. v letech 1969 až 1971 PIRA brzy zastínila oficiální křídlo IRA a stala se dominantní silou ozbrojeného boje na straně katolické obyvatelstva. I přes zásadní nedostatek zbraní, s kterým se v organizace v době vypuknutí nepokojů potýkala (v srpnu roku 1969 obnášel „arzenál“ IRA v Belfastu pouhých 10 střelných zbraní)⁹⁸ došlo k rychlému vyzbrojení a zapojení do ozbrojeného boje.

Vzhledem ke skromným začátkům organizace vyplývajícím z nedostatku zbraní, členů a jiných funkčních problémů byla její taktika ze začátku spíše defenzivní, rychle ale přešla přes fázi konsolidace až do fáze útoku, která fakticky trvala až do roku 1994. První období fungování organizace PIRA v letech 1969 – 1971 bylo ze strategického hlediska charakteristické zaměřením na boj proti „okupačním“ silám v podobě britských vojenských jednotek společně s jednotkami severoirských bezpečnostních sil. Z počátku boj probíhal hlavně za použití kamení, zápalných láhví a jen výjimečně střelných zbraní, s velkou rychlostí však hlavní roli převzaly bombové útoky a plánované přepady bezpečnostních sil včetně příslušníků mimo výkon služby a jejich spolupracovníků. Za rok 1971 tak byla PIRA u 1976 střeleckých incidentů a 1022 explozí a o rok později dokonce počet střeleckých incidentů přesáhl 10 000 a bombových útoků 1382.⁹⁹ Cílem bylo vytvoření atmosféry chaosu a neovladatelnosti provincie, která by vedla k přesvědčení britského politického vedení o nutnosti stažení. Tato strategie se ukázala být velmi účinnou, přičemž do velké míry k tomu přispěly i vláda a bezpečnostní síly svým chováním a akcemi (např. zavedení internace v letech 1971), které násilí ze strany katolíků a jejich podporu PIRA významně navyšovaly. Celkově v této době zahynulo během nepokojů nejvíce lidí a rok 1972 se tak se svými 472 oběti (z toho více jak $\frac{3}{4}$ civilistů) zapsal do historie

⁹⁸ Coogan, Tim Pat. The IRA. London : HarperCollins 1995, str.367

⁹⁹ CAIN University of Ulster, CAIN: Issues: Violence in Northern Ireland. Available at: <http://cain.ulst.ac.uk/issues/violence/violence.htm> [Last Access May 20, 2008].

severoírského konfliktu jako nejkrvavější. V tomto období dochází také k přesunu teroristické kampaně na anglickou půdu, jež měla za cíl zvýšení všeobecného povědomí o problémech v Severním Irsku a tedy i zvětšení tlaku na domácí politické scéně ve prospěch stažení.¹⁰⁰ Tato kampaň byla též velice úspěšná, bohužel ale ve smyslu velkých a často nesmyslných ztrát na životech, téměř vždy nevinných civilistů. S krachem prvního tajného setkání zástupců PIRA a britské vlády v tomto roce, zejména vinou neústupnosti v požadavcích úplného stažení, a neschopností udržet vojenský tlak na „okupační“ jednotky, přichází po první úspěšné etapě fungování organizace její stagnace.¹⁰¹ V letech následujících po první etapě konfliktu a prvním neúspěšném pokusu o sjednání míru mezi představiteli PIRA a Britů zároveň stoupá schopnost bezpečnostních složek v boji proti terorismu a tedy i oslabování organizace. I přesto je však počet incidentů na velmi vysoké úrovni, stejně jako počet obětí (v letech 1972 až 1975 v průměru 250 ročně). V situaci, kdy obě strany postupně došly k závěru, že vzájemné zničení není reálné, přichází druhé jednání v roce 1975, které sice přináší roční příměří, ale k výsledku opět nevede.

V této době se do vedení PIRA dostává mladší generace zosobněná zejména Gerrym Adamsem a Martinem McGuinnessem, s kterou přichází i nová strategie boje na dvou frontách: politické a vojenské. Hlavní charakteristikou této strategie, pojmenované příznačně „Dlouhá válka“, byla cílená ozbrojená kampaň, jež měla spolu s udržením „výjimečného“ stavu v provincii vyvolat i sympatie dalších republikánů a zároveň podporovat na politické úrovni tlak na britské vedení, ať už na domácí nebo mezinárodní úrovni.¹⁰² Taktikou boje, jež měla podpořit strategické cíle definované v tzv. Zelené knížce (více v podkapitole 2.1.2) byla tzv. vyčerpávající válka. Útoky vedené za účelem narušení ekonomických a politických vazeb Britů v Severním Irsku byly zacíleny jak proti tradičním subjektům, představitelům bezpečnostních složek a jejich spojencům, tak proti objektům jako obchody a hotely, které reprezentovaly britské ekonomické zájmy v provincii.¹⁰³ V roce 1986 byly na seznam cílů přidány i osoby z obchodního prostředí a v praxi všichni ti, jež spolupracovali s bezpečnostním aparátem v Severním Irsku, včetně zaměstnanců telekomunikačních firem, pracovníků v dopravě aj. Rozsah případných terčů útoků se tak významně rozšířil. Primárními cíly zůstaly nicméně po celou dobu britské vojenské jednotky. Součástí taktického arzenálu PIRA byly i únosy, které kromě

¹⁰⁰ Coogan, Tim Pat. *The IRA*. London : HarperCollins 1995, str.385

¹⁰¹ Bell, Bowyer. *The IRA, 1968-2000 : Analysis of a Secret Army*. London : Cass 2000, str.266

¹⁰² Neumann, Peter R., *From Revolution to Devolution: Is the IRA Still a Threat to Peace in Northern Ireland?* In: *Journal of Contemporary European Studies*. 2005, Vol. 13, No. 1, str.82

¹⁰³ Bell, Bowyer. *The IRA, 1968-2000 : Analysis of a Secret Army*. London : Cass 2000, str.227

psychologického hlediska měly i čistě ekonomický význam, neboť spolu s ozbrojenými loupežemi znamenaly důležitý zdroj příjmů. Strategie tzv. Dlouhé války zůstala v platnosti celých 15 let i přes postupně rostoucí vliv zastánců politického řešení konfliktu, neboť byla vnímána jako nedílná součást tlaku na politické úrovni. I přes často spektakulární akce, jako např. zabití lorda Mountbattena, bratrance královny Alžběty II., bombový útok proti premiérce Thatcherové nebo výbuchy v samém srdci Londýna, které měly značnou odezvu v celosvětovém měřítku, ve svém výsledku k přehodnocení postoje Britů vůči přítomnosti v Severním Irsku nevedly a postupně tedy přicházel čas další změny strategie. Důkazem selhání této strategie byla i vyhrocená teroristická kampaň konce osmdesátých let, která ani přes značnou brutalitu, stejně jako v předchozích obdobích, Brity nezlomila.

Uvědomění si faktu, že často nesmyslné spektakulární vraždy civilistů a osob nepřímo spjatých s konfliktem v Ulsteru vyvolávaly u značné části nejen republikánského obyvatelstva odmítavé postoje, včetně samozřejmého vytváření negativního obrazu organizace jako takové, přišlo u vedoucích představitelů relativně brzy, nicméně až do konce osmdesátých let taktika užití ozbrojeného boje velkých změn nedočkala. Další významný posun v této oblasti přinesla až první polovina devadesátých let, kdy bylo představeno ve stejnojmenném dokumentu tzv. taktické užití ozbrojeného boje, neboli TUAS. Tento dokument vyzdvihuje politickou spolupráci všech irských nacionalistických stran na vyřešení konfliktu ve prospěch sjednocení ostrova a hovoří o maximalizaci snah všech členů organizace v tomto směru, tedy na „druhé, politické frontě“, samotné odmítnutí ozbrojeného boje ovšem neobsahuje, neboť ten je i nadále zárukou pro případ krachu „velmi riskantní“ strategie vyjednávání.¹⁰⁴ V praxi nicméně přijetí znamenalo omezení akcí proti britským vojenským jednotkám, i když konec násilí jako takového ani jeho definitivní odmítnutí však zatím nepřinesla. To přichází až s deklarací PIRA v roce 2005, nicméně jak již bylo několikrát zmíněno, odštěpených frakcí Continuity IRA a Real IRA se netýkalo a dosud ani netýká, takže násilí ze strany radikálních republikánů zatím z Ulsteru úplně nezmizelo.

¹⁰⁴ Patterson, Henry. *The Politics of Illusion: A Political History of the IRA*. London: Serif 1997, str.254

2.3.3 Srovnání

Na předcházejících stránkách byl nastíněn v krátkosti vývoj strategického užití násilí a teroristických prostředků, nyní tedy přejdu k srovnání a doplnění určitých informací tohoto aspektu fungování obou organizací v průběhu konfliktů.

Jak již bylo řečeno, z hlediska počtu obětí byl konflikt v Severním Irsku významně krvavější, neboť ve srovnání s Baskickem i přes menší plochu území a nižší počet obyvatel na ní žijících vykazuje zhruba čtyřikrát vyšší číslo. Ulster se tak stal nejnebezpečnějším místem v celé Evropě, kdy bylo dokonce spočítáno, že nějakým vážným způsobem (úmrť, vážné zranění, zatčení člena rodiny) byla v průběhu konfliktu přímo zasažena více než polovina zde žijících rodin.¹⁰⁵ Na druhou stranu je však nutné říct, že narozdíl od baskického konfliktu, v kterém za většinu obětí nese odpovědnost organizace ETA, v případě Severního Irska nese PIRA odpovědnost pouze za zhruba polovinu obětí, neboť zde působily a působí i jiné paramilitární organizace z obou zneprátelených táborů a britská armáda.¹⁰⁶

Z hlediska taktiky samotného užívání ozbrojeného násilí a teroristických prostředků k prosazování politických cílů došlo u obou organizací k velmi podobnému vývoji, dokonce se do určité míry i časově překrývaly. Jak v baskickém konfliktu tak v konfliktu severoirském dochází k násilné eskalaci s prvními většími oběťmi na životech na přelomu šedesátých a sedmdesátých let, tedy v období let 1969/70.¹⁰⁷ Zpočátku obě organizace přejaly strategii guerilového boje a jejich snahou bylo definování své aktivity jako protikoloniálního odboje v duchu tehdejšího vývoje v Třetím světě.¹⁰⁸ Po počátečních dílčích úspěších však dochází k uvědomnění si nemožnosti rychlého řešení konfliktu a z taktických i bezpečnostních důvodů k přeměně organizační struktury a přechodu k teroristickému způsobu boje. V případě PIRA byl důvodem této změny i příklon k akcím zaměřeným zejména proti britské vojenské a ekonomické přítomnosti v oblasti. Zhruba od roku 1975 se tak postupně u obou organizací stává hlavní taktikou ozbrojeného boje a tedy součástí širší strategie tzv. vyčerpávající válka. Koncept „vyčerpávající války“ (guerra de desgaste, war of attrition) je charakteristický pro asymetrické konflikty, v nichž cílem

¹⁰⁵ Bell, Bowyer. The IRA, 1968-2000 : Analysis of a Secret Army. London : Cass 2000, str.19

¹⁰⁶ Neumann, Peter R., From Revolution to Devolution: Is the IRA Still a Threat to Peace in Northern Ireland? In: Journal of Contemporary European Studies. 2005, Vol. 13, No. 1, str.80

¹⁰⁷ CAIN University of Ulster, CAIN: Issues: Violence in Northern Ireland. Available at: <http://cain.ulst.ac.uk/issues/violence/violence.htm> [Last Access May 20, 2008]

¹⁰⁸ Sánchez-Cuenca, Ignacio. Terrorism as War of Attrition. Madrid: Centro de Estudios Avanzados en Ciencias Sociales 2004, str.10

slabšího aktéra „není zničení nepřítele, neboť to je utopické, nýbrž ho donutit skrze prodlužovanou psychologickou a fyzickou vyčerpávající válku, aby opustil dané území nebo své cíle s ohledem na vlastní vyčerpání a izolaci“.¹⁰⁹ Této taktice odpovídal i výběr cílů, kterými zůstaly tradičně představitelé ozbrojených složek a jejich spolupracovníci, ale přibyly i osoby a objekty spojené s ekonomickými zájmy Britů a Španělů. Zajímavé srovnání v tomto ohledu nabízí práce španělského autora Sáncheze-Cuency, který zkoumal taktiku výběru cílů obou organizací (target selection) a jejich způsob vedení vyčerpávající války. Z jeho zjištění vyplývá, že u teroristických aktů spojených s PIRA docházelo v mnohem větší míře k tzv. náhodnému výběru cílů, tzn. oběti byli lidé bez přímých vazeb na bezpečnostní síly apod. nesplňující kritéria konceptu vyčerpávající války. Tyto útoky tvořily u PIRA necelých 16% z celkového počtu oproti necelým 5% u ETA.¹¹⁰ Oproti tomu ETA vykazovala vůči PIRA zhruba dvojnásobné procento tzv. selektivních útoků (27% proti 13%) s jasně definovaným cílem v souladu se svou strategií. V generování útoků zaměřených proti příslušníkům ozbrojených složek se organizace téměř nelišily (59% PIRA resp. 55% ETA). Vysvětlením je podle autora charakter severoirského konfliktu, který byl do značné míry sektářský. I když oficiálně PIRA deklarovala snahu o výběr cílů odvisle od náboženského kritéria, praxe byla jiná. ETA oproti tomu jasně odmítala sektářské násilí, i na základě více odmítavého postoje svých stoupenců k náhodnému zabíjení než v případě stoupenců IRA. Výběr cílů obou organizací tedy do určité míry odpovídal charakteru konfliktů.¹¹¹

Vývoj konfliktů a do jisté míry i změny ve strategii kopírují také statistiky obětí od počátku sedmdesátých let až do dnešních dnů. Z tohoto pohledu lze vymezit tři fáze. První je charakterizovaná náhlým vzestupem násilí a obětí (1971-72 u PIRA, resp. 1978 – 80 u ETAm) poté následovaná rapidním poklesem (1973-76 PIRA, 1981 ETA). V druhé fázi pak nastává období „stabilizace“ s lehce klesajícím trendem úmrtí (1977-91 PIRA, 1982-91 ETAm). Poslední fáze je fází úpadku, který vede až ke konci násilí na straně PIRA (aktivity Real IRA, Continuity IRA a jiných nejsou zahrnuty) a výraznému útlumu u ETAm. Jak již bylo řečeno, tento vývoj lze zasadit do historického a strategického rámce. V první fázi dochází k vypuknutí konfliktu, přičemž násilí je produktem náhlé eskalace a stát ještě není schopen mu efektivně bránit. Po úvodním rapidním nárůstu přichází

¹⁰⁹ Sánchez-Cuenca, Ignacio. *Terrorism as War of Attrition*. Madrid: Centro de Estudios Avanzados en Ciencias Sociales 2004, str.15

¹¹⁰ de la Calle L., Sánchez-Cuenca I. *The production of terrorist violence : analyzing target selection within the IRA and ETA*. Madrid: Centro de Estudios Avanzados en Ciencias Sociales 2006, str.14

¹¹¹ de la Calle L., Sánchez-Cuenca I. *The production of terrorist violence : analyzing target selection within the IRA and ETA*. Madrid: Centro de Estudios Avanzados en Ciencias Sociales 2006, str.15

i rapidní pokles, způsobený zejména zvýšenou schopností bezpečnostních sil na situaci reagovat. V druhé fázi dochází k postupné normalizaci situace, kde se počty obětí víceméně ustálují a ze strategického hlediska přichází tzv. vyčerpávající válka. Se stále rostoucí efektivitou ozbrojených složek v boji s teroristickými organizacemi a oboustranným uznáním faktu, že konflikt nemůže skončit jasnou výhrou ani jedné ze zúčastněných stran, přichází třetí fáze, v které jsou organizace nuceny přiklánět se stále více na stranu politického řešení, čemuž odpovídá i klesající počet obětí. Pokles počtu obětí provází i nárůst volebních preferencí spřízněných stran. Tato fáze odpovídá počátku mírových jednání.¹¹²

Při pohledu na výše uvedené srovnání je zřejmé, že z hlediska užití násilí a teroristických prostředků boje jsou konflikty v Baskicku a Severním Irsku v mnoha ohledech významně podobné. Tuto podobnost lze nalézt zejména ve strategickém vývoji a taktickém užití ozbrojeného boje. I přes odlišné pozadí a míru obětí, které ve svém průběhu přinesly, je očividné, že logika asymetrického boje nestátních paramilitárních organizací jak v baskickém, tak severoirském etnicko-teritoriálním konfliktu, je velmi podobná.

¹¹² Sánchez-Cuenca, Ignacio. Terrorism as War of Attrition. Madrid: Centro de Estudios Avanzados en Ciencias Sociales 2004 + de la Calle L., Sánchez-Cuenca I. The production of terrorist violence : analyzing target selection within the IRA and ETA. Madrid: Centro de Estudios Avanzados en Ciencias Sociales 2006, str.21

3 Souhrn a celkové srovnání

Ve své práci jsem se zabýval organizacemi Euskadi Ta Askatasuna a Provisional Irish Republican Army, v evropských dějinách etnicko-teritoriálních konfliktů nejdéle působícími představitelkami terorismu jakožto metody prosazování politických cílů. Cílem mé práce bylo popsat a srovnat jednotlivé aspekty fungování obou teroristických organizací (tzn. historický, ideologický, strukturální aj. vývoj) a na základě toho pak zodpovědět hlavní otázku, jestli metody, prostředky a okolnosti prosazování politických cílů, včetně užití teroristického způsobu boje, jsou v případech baskické organizace ETA a severoirské IRA v průběhu času stejné a pokud ano, do jaké míry a s jakými výsledky a důsledky? Po vypracování jednotlivých kapitol jsem došel k těmto závěrům:

Z hlediska historického a ideologicko-politického vývoje na pozadí konfliktů vykazují obě organizace jak společné znaky, tak odlišnosti. Zřejmě nejvýznamnější podobnosti existují u příčin vzniku obou organizací a jejich ideologicko-politických základů. ETA i PIRA vznikly jakožto reakce na neschopnost představitelů tradičního nacionalismu reagovat na měnící se podmínky ve vývoji Baskicka a Severního Irska. Ať už byly prvotním impulsem represe ze strany frankistického režimu v případě ETA, nebo vypuknutí násilí v reakci na rozmáhající se katolické hnutí za občanská práva v Severním Irsku v případě PIRA, obě organizace se shodně zrodily jakožto nové představitelky radikálního nacionalismu v opozici proti tradičnímu proudu a jejich primárním způsobem prosazování politických cílů se stal ozbrojený boj. ETA i PIRA vycházely také z podobných ideologicko-politických základů. I když svůj nacionalismus stavěly na různých pohledech na vlastní sebeidentifikaci, v mnohých ohledech nutně specifických, společnou charakteristikou jim od počátku byl příklon k socialistickým myšlenkám (do různé míry a lišící se i u samotných organizací, zejména ETA, v průběhu času) a inspirace protikoloniálními hnutími zemí Třetího světa. V rámci podkapitoly věnované ideologicko-politickému vývoji organizací jsem se věnoval i otázce, kde tento pro obě organizace charakteristický rys má kořeny, přičemž odpověď jsem našel v jejich ideových zdrojích a současné politické klima, zejména s ohledem na vývoj protikoloniálních hnutí v zemích Třetího světa. Během desetiletí svého fungování organizace vykazovaly různou míru soudržnosti, v čemž se narozdíl od svého společného ideologicko-politického základu do určité míry odlišovaly. Zatímco ETA prošla několikanásobným štěpením, organizace PIRA

se až na oddělení minoritních frakcí jevila stabilněji. Na druhou stranu je však potřeba podotknout, že ETA militar, která vznikla v roce 1974 a jež především je předmětem zájmu této práce, sama již dalším štěpením neprošla. Druhým významným rozdílem, pro potřeby této práce jedním z nejdůležitějších, je vnitřní vývoj organizací z hlediska vnímání ozbrojeného boje jakožto primárního prostředku k dosahování vlastních cílů. U obou organizací tato otázka hrála od počátku důležitou roli a stala se i příčinou mnohých z výše zmíněných štěpení jak ETA tak PIRA. V případě druhé z nich nakonec po dlouhé a krvavé cestě došlo k příklonu vedení na stranu politického řešení a dokonce i oficiální deklarování upuštění od ozbrojeného boje, u jejího baskického protějšku i po mnoha slibných okamžicích v průběhu devadesátých let nakonec zvítězil, jako už několikrát v průběhu posledních třiceti let, příklon k pokračování v násilném prosazování svých cílů. Jedním z cílů, které jsem si v úvodu práce stanovil, bylo i vysledovat případné ovlivňování mezi organizacemi, bohužel se mi však nepodařilo dohledat žádný relevantní zdroj, který by se zmíněnou otázkou zabýval.

Dalšími srovnávanými aspekty fungování ETA a PIRA byly struktura a provázanost s regionálním politickým systémem, tedy charakteristiky důležité nejen pro pochopení procesů v rámci obou organizací, ale i pochopení vývoje jejich strategií. Oproti historickému a ideologicko-politickému vývoji vykazují ETA a PIRA v tomto ohledu větší podobnost. Obě prošly ve svých prvotních fázích, které trvaly zhruba 15 (ETA), resp. 10 let (PIRA), vývojem od širších uskupení s politickým i vojenským mobilizačním potenciálem k tajným elitním organizacím ryze vojenského charakteru s rozptýlenou strukturou. Tato přeměna byla v obou případech zapříčiněna jednak zvyšujícím se tlakem bezpečnostních sil, kterým širší struktury poskytovaly větší možnosti jejich narušení, ale také změnou strategie, jež měla mít do budoucna charakter tzv. vyčerpávající války, dlouhodobé ozbrojené kampaně. Systémem velení, rozptýlenou strukturou v podobě malých, nezávislých a specializovaných skupin, elitností i počtem aktivních členů v řádu stovek lidí si tak byly organizace zhruba od druhé poloviny sedmdesátých let velmi podobné. Blízké si byly organizace i existencí vlastního socio-politického okolí, tvořeného kromě politických stran (resp. jedné strany u PIRA) i dalšími hnutími, skupinami a organizacemi, které jim sloužily kromě mobilizační podpory často i jako zdroje nových rekrutů či financí. Napojením na samotný regionální politický systém se nicméně ETA a PIRA lišily, neboť první ze zmíněných narozdíl od svého severoirského protějšku za dobu svého působení spolupracovala s širším okruhem politických stran, ač sdružených v zastřešujících volebních uskupeních (Herri Batasuna) či ideových platformách (KAS,

MLNV). Provisional IRA byla vždy napojena pouze na stranu Provisional Sinn Féin, spolu s kterou se považovala za jedinou nositelku politické legitimacy Irské republiky.

Posledním a z hlediska cíle mé práce nejdůležitějším srovnávaným aspektem fungování organizací Euskadi Ta Askatasuna a Provisional Irish Republican Army bylo užití teroristických prostředků v průběhu konfliktů. V tomto ohledu došlo u obou organizací k velmi podobnému vývoji, dokonce se jejich jednotlivé fáze do značné míry i časově překrývaly. K širšímu použití ozbrojeného boje se obě organizace uchylují na přelomu šedesátých a sedmdesátých let, přesněji v letech 1969/70. V případě PIRA byl charakter akcí zpočátku spíše defenzivní, nicméně po rychlém vyzbrojení přešla organizace do ofenzivy. Do první fáze vstoupily obě skupiny se strategií guerilového boje inspirované ideologií a taktikou protikoloniálních odbojových skupin Třetího světa. Počtem obětí svých útoků v řádu stovek však v této fázi jasně dominuje PIRA, aktivity ETA za sebou nechávají minimální ztráty na životech. Od poloviny sedmdesátých let dochází u ETA a PIRA v rámci změny strategie i ke změně struktury a taktiky ozbrojeného boje. S nově přijatým konceptem tzv. vyčerpávající války, jejímž cílem je přesvědčení protivníka o nevhodnosti dalšího setrvávání na daném území skrze maximalizaci jeho ekonomických i lidských ztrát, přešly organizace k dlouhodobé teroristické činnosti. V tomto období přechází do násilné ofenzivy ETA, přičemž na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let se počtem obětí svých akcí dostává téměř na úroveň PIRA. Následující desetiletí setrvaly organizace ve své ozbrojené teroristické činnosti, přičemž kromě mírného vzestupu na přelomu osmdesátých a devadesátých let měly postupně mírně klesající tendenci. Poslední fáze ohraničená zhruba začátkem devadesátých let přináší vzrůstající snahy o vyřešení konfliktů politickou cestou, do kterých se postupně zapojují i obě organizace. Provisional IRA sice i přes vzrůstající podporu politických jednání pokračovala ve svých aktivitách, naplňujíc tak svou novou strategii tzv. taktického užití násilí, nicméně nakonec se k historickému mírovému procesu završenému v roce 1998 tzv. belfastskou dohodou připojila, aby v roce 2005 definitivně oznámila konec své ozbrojené kampaně. Organizace ETA bohužel ve šlépějích svého severoirského protějšku nešla, i když politický vývoj zejména v druhé polovině devadesátých let tomu nasvědčoval. V rozmezí let 1998 až 2006 sice dochází k sérii několika příměří, nakonec však vždy končí vypovězením, naposledy v roce 2007.

Posledních pár vět tohoto shrnutí v zásadě odpovídá na poslední část otázky, kterou jsem si v úvodu své práce položil. Aktivity organizací Euskadi Ta Askatasuna a Provisional Irish Republican Army v baskickém, resp. severoirském konfliktu nevedly

ani v jednom případě k naplnění jejich původních cílů, jímž bylo získání nezávislosti na národních státech, jejichž jsou součástí. I přes to (nebo právě proto?) však PIRA v posledním desetiletí postupně dala šanci politickému jednání a celý dosavadní vývoj završila v roce 2005 snad už konečným složením zbraní. Organizace ETA svého historického okamžiku, ať už v podobě prosazení nezávislosti pro Baskicko, nebo složení zbraní, zatím bohužel nedosáhla. Byly ale metody, prostředky a okolnosti prosazování politických cílů, včetně užití teroristického způsobu boje, které organizace do současného stavu dovedly, v průběhu konfliktů stejné? Jak je patrné z předchozích kapitol, v mnohých aspektech svého fungování se organizace více či méně lišily, jako například v míře soudržnosti, ve velikosti nebo provázanosti s regionálním politickým systémem, nicméně ze strategicko-taktického hlediska, které je s ohledem na téma práce relevantnější, je podle mého názoru možné konstatovat, že ETA a PIRA sledovaly velmi podobné cesty. Škoda jen, že nevedly ke stejným výsledkům.

Závěr

Jak jsem uvedl již v závěrečném srovnání výsledků mé práce, organizace Euskadi Ta Askatasuna a Provisional Irish Republican Army sledovaly během svého několik desetiletí trvajících fungování v rámci baskického a severoirského etnicko-regionálního konfliktu velmi podobné cesty, zejména z hlediska vývoje strategie a taktiky užití ozbrojeného boje. Zároveň jsem musel na úplný konec smutně poznamenat, že navzdory onomu podobnému vývoji a mnohým společným charakteristikám, stejně jako relativně příznivé politické situaci v devadesátých letech, neskončily jejich cesty ve stejném cíli. Zatímco organizace Provisional Irish Republican Army před necelými třemi lety na základě završených odzbrojovacích smluv definitivně složila zbraně, její baskický protějšek se po sérii více či méně krátkých příměří vrátil k násilí.

Současná situace v Severním Irsku je z politického hlediska relativně stabilní. V květnu minulého roku (2007) byla této i nadále britské provincii po dvou letech suspendace opět vrácena politická autonomie vyplývající z tzv. zákona o domácí vládě. Na základě voleb do místních zastoupení z března stejného roku, v kterých nejvíce hlasů získaly unionistická strana Iana Paislyho DUP a republikánská strana Sinn Féin Gerryho Adamse, byly rozděleny posty premiéra (Ian Paisley) a vicepremiéra (Martin McGuinness) a znovuobnovena společná vláda. Rozdělení získaných hlasů odpovídá i složení severoirského parlamentu ve Stormontu, v kterém obsadily spolu s dalšími stranami z celkového počtu 108 křesel DUP 36, resp. 28 Sinn Féin. Současná situace v Baskicku je z politického hlediska též relativně stabilní. Místní politické scéně již od roku 1980 dominuje tradiční reprezentantka baskického umírněného nacionalismu, strana PNV. Toto platí i pro nynější vládu, v které PNV obsadila celých devět postů z celkového počtu třinácti. Ve vládě ani místním parlamentu není zastoupena již ilegální strana Batasuna, ani další politická uskupení s bližší vazbou na organizaci ETA. Co se aktivit samotné ETA týká, v červnu minulého roku (2007) přerušila jednostranné příměří vyhlášené rok před tím, přičemž okamžitě znovu zahájila ozbrojenou činnost. V rozmezí posledních 9 měsíců tak následkem jejích útoků zemřely další 4 osoby.

Co čeká Baskicko a Severní Irsko do budoucna? Vzhledem ke složitosti jejich vnitropolitické situace, ať už ve smyslu přetrvávající neochoty vlády v Madridu

k ústupkům ohledně rozšiřování baskické autonomie, nebo důsledkem i nadále rozdělené společnosti v Ulsteru, je predikce vývoje do značné míry věštěním z křišťálové koule. Z faktického hlediska má k definitivnímu mírovému řešení blíže Severní Irsko, kde společnost i nejdůležitější teroristická organizace v dějinách konfliktu dospěly ke shodě ohledně nutnosti pokračování cestou politického dialogu a rozdělení moci. Kdy ale zmizí projevy násilí a zavládne shoda mezi společností a představitelkou radikálního nacionálního proudu, organizací ETA, v Baskicku? To ukáže až budoucnost.

Resumé

This work entitled “Terrorism as a mean of promotion of political objectives in an ethnic-territorial conflict” aims to observe use of violence caused by two major terrorist groups in the regions of Basque Country and Northern Ireland – Euskadi Ta Askatasuna and Provisional Irish Republican Army, during the decades of their struggle for liberation. The main question is whether the means and methods employed by the above mentioned terrorist organizations together with other aspects connected to the use of violence in the course of time correspond with each other and, if yes, to what extent? The work is divided into thematic chapters dissertating particular aspects of each organization, e.g. structure, historical and ideological evolvement or use of violence, with final conclusion at the end.

Zdroje

Neperiodické:

Souleimanov, Emil a kol. autorů. Terorismus – válka proti státu. Praha : Eurolex Bohemia 2006

Strmiska, Maxmilián. Smrtonosné vlastenectví : etnicko-politický terorismus v Baskicku a Quebecu. Brno : Masarykova univerzita 2001

Strmiska, Maxmilián. Terorismus a demokracie : pojetí a typologie subverzivního teroristického násilí v soudobých demokraciích. Brno : Masarykova univerzita 2001

Strmiska, Maxmilián. Regionální strany a stranické systémy : Španělsko, Itálie, Velká Británie a Severní Irsko. Brno : CDK 1998

Frank, Jan. Konflikt v Severním Irsku. Praha : Triton 2006

Sánchez-Cuenca, Ignacio. Terrorism as War of Attrition. Madrid: Centro de Estudios Avanzados en Ciencias Sociales 2004

O'Brien, Brendan. Dlouhý boj : IRA a Sinn Féin : od ozbrojeného boje k mírovým rozhovorům. Brno : Zvláštní vydání 2003

Stephen F., Cox M., Guelke A. A farewell to arms? : from "long war" to long peace in Northern Ireland. Manchester : Manchester Univeristy Press 2000

Hennessey, Thomas. The Northern Ireland peace process : ending the troubles? Dublin : Gill and Macmillan 2000

Gillespie G., Bew P. Northern Ireland : a chronology of the troubles 1968-1999. Lanham : Scarecrow 1999

Sánchez-Cuenca, Ignacio. ETA contra el Estado : Las Estrategias del Terrorismo. Barcelona : Tusquets 2001

Elorza A., Garmendia J.M., Jáuregui G. La historia de ETA. Madrid : Temas de Hoy 2006

Llera, Francisco. ETA: ejército secreto y movimiento social. Madrid: Centro de Estudios Constitucionales 1992

Collins, Roger. Baskové. Praha: Lidové noviny 1997

Kennedy-Pipe, Caroline. The origins of the present troubles in Northern Ireland. London : Longman 1997

Bell, Bowyer. The IRA, 1968-2000 : Analysis of a Secret Army. London : Cass 2000

Ivo Šlosarčík. Politický systém Irska. Praha : Sociologické nakladatelství SLON 2007
Coogan, Tim Pat. The IRA. London : HarperCollins 1995
Mata, J. M. Nationalism and political parties in the Autonomous Community of the Basque Country : strategies and tensions. Barcelona : Instituto de Ciencias Políticas 1998
Patterson, Henry. The Politics of Illusion: A Political History of the IRA. London: Serif 1997
de la Calle L., Sánchez-Cuenca I. The production of terrorist violence : analyzing target selection within the IRA and ETA. Madrid: Centro de Estudios Avanzados en Ciencias Sociales 2006
Morán, Sagrario. PNV-ETA: Historia de una Relación Imposible. Madrid : Tecnos 2004

Periodické

Chalupa, J., Los vascos siguen luchando. Las peripecias históricas del nacionalismo vasco. In: Romanica Olomucensia VII, Philologica 71, AUPO. Olomouc 1998, str.215-225
Neumann, Peter R., From Revolution to Devolution: Is the IRA Still a Threat to Peace in Northern Ireland? In: Journal of Contemporary European Studies. 2005, Vol. 13, No. 1, s. 79-92
Meredith Moore, End of Terrorism? In: Harvard International Review. 2005, Vol. 27, no. 2, s.12
Douglass, W.A. & Zulaika, J., On the Interpretation of Terrorist Violence: ETA and the Basque Political Process. In: Comparative Studies in Society and History, 1990, Vol. 32, No.2, s.238-257.

On-line zdroje:

Loyer Barbara (2007) Basque nationalism undermined by ETA. Le Monde diplomatique. February 2007 ; <http://mondediplo.com/1998/02/08basque>
elmundo.es, Especial ETA: la dictadura del terror. Available at: <http://www.elmundo.es/eta/>
20minutos.es. (2007, December 4). Prisión para 35 de los 41 detenidos tras ser condenados en la causa de EKIN. 20minutos (España). Retrieved March 12, 2008, from <http://www.20minutos.es/noticia/317077/0/prision/caso/ekin/>

Independent Monitoring Commission, 18. Eighteenth Report. Available at: <http://www.independentmonitoringcommission.org/documents/uploads/18.%20Eighteenth%20Report.pdf>

Grupo de Estudios Estratégicos, 2003. El declive de ETA - GEES. Available at: <http://www.gees.org/imprimir.php?id=307> [Last Access May 20, 2008]

El Mundo, 1998. elmundo.es | Especial ETA: la dictadura del terror : Pacto de Lizarra. Available at: http://www.elmundo.es/eta/documentos/pacto_lizarra.html [Last Access May 20, 2008]

CAIN University of Ulster, CAIN: Issues: Violence in Northern Ireland. Available at: <http://cain.ulst.ac.uk/issues/violence/violence.htm> [Last Access May 20, 2008]

CAIN University of Ulster, CAIN: Issues: Violence - Loyalist and Republican Paramilitary Groups - Ceasefire Status. Available at: <http://cain.ulst.ac.uk/issues/violence/paramilitary.htm>. [Last Access May 20, 2008]

El Mundo, elmundo.es | Especial ETA: la dictadura del terror | El entorno de ETA. *El Mundo.es - ETA La Dictadura del Terror*. Available at: <http://www.elmundo.es/eta/entorno/batasuna.html> [Last Access May 10, 2008]

Schválený projekt práce

Ze všech případů etnicko-regionálních konfliktů, které se objevily v Evropě v období posledních několika desetiletí, tři jsou výjimečné svou délkou, stupněm politické organizace zúčastněných ozbrojených skupin a hloubkou nebezpečí, jež pro své protivníky, národní státy jichž jsou součástí, znamenaly: konflikty v Severním Irsku, Baskicku a na Korsice. Vzhledem k rozsáhlosti tématu se zaměřím pouze na první dva jmenované regiony, respektive hlavní zástupce ozbrojeného odboje proti národním státům v daných oblastech, skupiny Euskadi Ta Askatasuna (ETA) a Irish Republican Army (IRA). V obou případech se jedná o organizace definované jak Radou EU (Council Common Position 2005/847/CFSP), tak ministerstvem zahraničí USA (US Department of State List of Foreign Terrorist Organizations), jako teroristické. K druhé z jmenovaných bych pro upřesnění doplnil, že věnovat se budu organizaci vzniklé v roce 1969 (rozdělením původní Irské republikánské armády operující v letech 1922 až 1969) a označované jako „Provisional IRA“ (PIRA) a jejím dalším odštěpkům z let 1986 a 1997, skupinám „Continuity IRA“ a „Real IRA“, které v užití teroristických prostředků pokračovaly i poté, co je PIRA koncem devadesátých let začala utlumovat.

Cílem mé práce bude srovnání metod prosazování politických zájmů zmíněnými organizacemi v období od počátku 70. let dvacátého století až do dnešních dnů v lokálních etnicko-teritoriálních konfliktech v oblastech Baskicka a Severního Irsku. Předpokladem je, že svého konečného politického cíle, získání úplné nezávislosti na národních státech, jichž jsou součástí, dosahují v průběhu konfliktu pomocí specifického nekonvenčního způsobu vedení ozbrojeného boje, jímž je právě terorismus. Ten byl v jejich případě prostředkem hlavním, nikoliv však jediným a s postupem času i méně používaným. Proto se budu věnovat u obou organizací zejména vývoji a četnosti jeho užití, podmínkám užití i jeho praktickým důsledkům. Jak jsem již uvedl, způsob prosazování svých cílů pomocí teroristických prostředků byl v případě obou organizací způsobem primárním a je tedy jejich spojnicí, v okolnostech užití a mnoha dalších ohledech se však mohou organizace lišit. Otázkou, kterou se ve své práci tedy budu snažit zodpovědět je, zda metody a prostředky prosazování politických cílů, respektive užití teroristického způsobu boje, jsou v případech baskické organizace ETA a severoirské IRA v průběhu času stejné, pokud ano,

do jaké míry a s jakými výsledky a důsledky. Další otázkou, která s tématem úzce souvisí, je zda aktivity jedné organizace mohly nebo dokonce měly vliv na jednání a chování druhé? Vývoj v posledním desetiletí naznačuje, že tomu tak v jistém ohledu bylo.

Neoddělitelnou součástí srovnání musí být i popis podmínek a okolností provázejících nejen samotný průběh konfliktů, ale i jejich prvopočátky, a nejinak tomu bude i v mé práci. Vedle úvodu do historického pozadí konfliktů a jejich vývoje včetně soudobého politického klimatu ve světě i mateřských zemích se zaměřím i na faktický popis obou organizací, jejich strukturu, způsob řízení, fungování a zejména jejich provázanost s politickým prostředím v regionálním a celonárodním měřítku. Obě organizace například spojuje míra ideologické vyhraněnosti (ve smyslu tradičního politického dělení na pravici/levici), kdy je pro obě organizace, ať už se jedná o PIRA (včetně pozdějších odštěpeneckých organizací „Continuity IRA“ a „Real IRA“) nebo ETA typický silný sklon k extrémní levici. Rozhodně se tedy pokusím i o zodpovězení otázky, kde má tento společný charakteristický rys svůj původ.

Na závěr své práce se na základě shrnutí poznatků a s ohledem na současný stav v řešení baskické a severoirské otázky pokusím o pohled do budoucna a vyjádření mého subjektivního názoru na šance dosažení politické shody a stabilního míru v obou regionech.